

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

(ગુજરાત કોપીરાઈટ વિભાગ)

અનુક્રમાંક

કિંમત

ગ્રંથનામ સરોજીયન નવલકથા ભાગ-૩

વર્ગાંક

જયાથી તોણીએ ઘણીક જાતના સૈફ, આલુ, પીચ, સફરચન, લીધુ, મુલંગુ, આરંજ, મેઠી, તુલસી, ગુલછરી, ચમિલી, વીગરે ખીજ જાતના ફુલ અને સુઘંધી રોષા લીધા, અને તોણીએ તે પેલા હેલકરીને સઘલું તેની પાંતીમાં મુકી તોણીની પછવાડે જવાને ફરમાવ્યું. પછે ખાતકીની દુકાન આગલથી જતાં સહથી ઊંચું ગોસ્ત પચોસ રતલ તોલવાને તેને ફરમાવ્યું અને તે પણ પેલાની પાંતીમાં મુક્યું. ખીજ દુકાનેથી તેને તરેહ તહરેવાર જાતનું સરકામાં બનાવેલું અચાર લીધું; અને ત્યાંથી આગલ વધી પસતાં, અખરોત, બદામ, વગેરે મુકો મેવો તેની પાંતીમાં લેઈને ભર્યો. મેલો હેલકરી આગે સઘલું પોતાની પાંતીમાં મુકી તે ભરઈ ગયલી જોઈ બોલ્યો, “મેહરબાન ખાંતું, તમેએ મેહરબાની કરી જનાવણું જોઈતું હતું કે તમારે આતલી બધી ખરીદી કરતી હતી કે જેની હું તે લાધવા, શાયે એક ઘણેકો કે ઊંઠ લેતો આગે ત્રણ

ત્યાં પોતે ગઈ અને ત્યાંથી તરેહ તહરેના સુઘંધી તેજબો ખરીદ કરી પેલાની પાંતીમાં ભર્યા. આગે સઘલાંથી બચાર હેલકરીની પાંતી-તો તદન ભરચકર થઈ ગઈ. તે લેઈ તે તોણીની પુકે ચાલવા લાગો. તેઓ એક ઘણાજ ભપકાદાર ઘેર આગલ આવી પોહતાં; જે ઘેરનો આગલો ભાગ નકસીદાર થાંભલાથી બનાવેલો હતો અને તેનો દરવાજો હાથીદાંતનો હતો. ત્યાં તેઓ ઉભા રહ્યા અને પેલી ઝોરતે તે દરવાજો ખાસ્તેથી થોક્યો.

સેહરાઝાડીને સુર્યનાં દર્શન થવાથી મુગી રહી ગઈ.

“મારે કયુલ કરવું જોઈએ છે બેહન.”

રઝાડી બોલી, “આગે ”

પરથીજ કે

રૂંચ કે :

રેહરો ન

ખા”

હાવી નેહએ. એ બાબે તે પેલી સાથે ગોડતેગો કરવા જતો હતો તેવામાં એક બીજી ઓરતે અંદરથી આવી ખારનું ઊગાડીછી જેની ખુબ સુરતીથી તે હેલકરી તો બેફાંમ બની ગયા. ખરેખર તે તેના નખરાંથી એટલોતો ઘેલો બની ગયો હતો કે તેની તોપણી પણ માથાપરથી પડી જતી હતી. તેને તોણીની ખુબસુરતી ખરેખરની ઓરત કધી દીધી હતીજ નહીં.

પેલી ઓરત જે પેલા હેલકરી સાથે આવી હતી તે તેને બે ભાન નેહ તેનું કારન સમજી ગઈ અને તેથી પોતાને પુષકલ રમુજ મલવાથી । મોહ તરફ જોયા કરતાં ખારાનું ઊગાડી-

‘ન’ નેની તોણીને ખખર પડી નહીં. જે

ખારનું ઊગાડનારીએ

આવની;

જનાનું

ખા-

૧”

ણીથી ભરેલો કુવારો હતો કે જે પાણી તે મધે એક પીતલના હાથીના ખુખમાંથી પરતું હતું.

પેલા હેલકરી નેકે બોલથી દબાઈ ગયો હતો. તોપણ આજે ઘરનો ભપકો નેહ વીસમય થઈ ગયો, અને દરેક ચીજ ઘણીજ રીતસર ગોઠવેલી નેહ ખડુ ખુશી થવા લાગી; પણ તોણી અજાણીમાં વધારે હુમેરો કરવાનું કારણ તેની દ્રશ્યતાએ પડેલી એક તરીજ ઓરત હતી જે પેલી બીજી કરતાંખી વધારે ખુબસુરત દીસ્તી હતી અને જે પેલાં ઉપર કહેલાં તખતપર બેસેલી હતી. પેલી બે જનીએ જે નેણીને માન આપ્યું તે પરથી તે સમજ્યા કે પેલી તેઓમાં વડી હશે, અને એવી કલપણા કરવામાં તે થયાચે ન હતો. આજે ઓરતનું નામ **ગોખીડી** કરી હતું, નેણીએ દરવાજા ઉગાડીયા તે **સાપીઈ** કરીને જનાઈ હતી, અને નેણી ઓરાક ખરીદ કરી લાવી હતી તેને **અમીની** કરીને કહેતાં હતાં.

જે **ગોખીડી** અગાજ નહીં

ખીલ સહવારે દીનારઝાડીએ, વાત સાંભરવાની હોંશથી જલડી ભગી ઉઠવાથી મુલતાનાને હાક મારી કહ્યું:—“પ્યારી સેહરાઝાડી, જો તને ઊંઘ ન આવતી હોયતો **અમીની** જે ખાવાનું લાવી તેના તે બેઠનાએ થું ઉપચોગ કીધો તે હમોને કહી સંભલાવ.” “વાર ત્યારે તે સાંભલવાને તૈયાર થા,” સેહરાઝાડીએ જવાબ દીધો.

જે પૈસા પેલા હેલકરીને મલયા તેથી તે બહુ ખુશ થયો, પણ તે લેઈને પાછું જવાને તેનું દીલ થયું નહીં. આએ તરણ ખુબસુરત અબલા આને જવાની ખુશાલીમાં તે ત્યાં થઈ ઊભો, કે જેઓ સઘલી તેની નજરમાં એક એક થી સરસ દીસતી; કારણ **અમીની**એ પોતાના ધુરખે કાઢી નાખવાથી તે પણ પેલી ખીલ આ નેટલીજ ખુબસુરત દીસવા લાગી. તેની અબજેબીશ વધારે ઉમરે થયો, કારણ તેઓ સંગાથે કોઈ પણ મરદ નજર પડતો નહીં; કે જ્યારે ઘણા ખરા ખોરાક, જેવોકે મુકો જેવો તથા તરવાર મીઠા અને ચુરખો તે લાચો હતો તે જેઓ ખાઈ પી જોજ મારનાર હોય તે મને ખરનો હતો.

પેહલાં **ગામીડી**એ ધારયું કે હેલકરી કમ ખાવા થોમ્યો હશે; પણ ઘણો વખત તેને ઉબેલો જઈ તે બોલી, “કમ તું શાને માટે ખાટીછે? થું તુંને આપ્યા તેટલા પૈસા થોડા પડયાછે?” પછે **અમીની** તરફ ફરી બોલી, “બેઠના, બગદાદને થોડા બીલ પૈસા આપ કે ખુશ થઈને જાય.”

હેલકરી—નકખાનું, મને ખાટી થવાનું કારણ પૈસા નથી, કારણ તેતો તમે મને જોઈએ તે કરતાં વધુ આપ્યાછે. હું સમજીયું કે મારે મારે કામ પૂરું રહેવા પછે હવે વધુ વખત મારે ઉભું રહેવું નહીં જોઈએ; પણ હું ધાર્યું કે તમે જોસો નહીં કરસો, કારણ હું જોઈ ઘણા અમિય થયોયું કે આવી તરણ અતીજ ખુબસુરત નારી સાથે કોઈ મરદ નજર પડતો નથી. તમેને ખબર હશે કે જેમ ઓરત વગર મરદોની મંડલી ખીન મળેહની હોયછે તેમજ મરદો વગર ઓરતની મંડલીને જોજ મલી શકે નહીં.

વલી તે સાથે તેને સામેતીમા ખીલ ફેટલીક ખાખરો કહી સંભલાવીને તે સઘલાનો અંત બગદાદની એક કેહવત કહી સંભલાવી લાચો કે, “કોઈ પણ ખાનાની જગ્યા ચાર મેજખાનો કર્તો આજો હોયતો સંપુરણ ગનાય નહીં;” અને તેટલા માટે જ્યારે તેઓ તરણ હતીતો એક એક વગર ચાલેજ નહીં.

તેઓ હેલકરીની આએ તાલમેલથી હસવા લાગી, જે પછે **ગામીડી** જરા ગંભીર થઈ બોલી “ભલા આદમી તું હમારી ભલમનસાઈના ઘણા લાભ લેછે, અને એકે તુંને મને જણાવાની ગરજ નથી તોયપણ હું તુંને કેહઉં કે હમે તરણ બેઠના છઈએ, અને હમારો સઘલો વેહવાર ઘણોજ ખુબી રીતે ચલાવીએછે કે જેથી હમારે લીશોની કોઈને ખબર નથી. હમારી વર્તનુકથી કોઈ પણ અનસમજ માણસને વાકેફ નહીં કરવાનું હમેને ઓતેખર કારણછે.

અને હમે એક સારાં ઘરથકરતાની ચોપડીમાં વાંચીઊઠે, 'તમારી છુપી વાત કોઈ આગલ કરસે ના. જે પોતાની છુપી વાત બહાર ફેરવે તેની લગામ પછે તેના હાથમાં રહેતી નથી. અને તમારાજ છગરમાં તમે તમારી વાત સમાવી ન શકતાં તમે બીજાને છુપી રાખવાની કેમ આશા રાખી શકો?' "

હેલકરી—નેક બાનુએ, તમારા પેહલા દેખાવપરથીજ હું પાંખી ગયો હતો કે તમે કોઈ સાધારણ સ્ત્રીએ નથી, અને તેમાં હું જોઈશું કે એ ભુલ કીધી નથી. જોકે મારાં નશીબના જ્ઞેષ્ઠ તવંગર ખની મારા આંખે હલકા ધધાથી છુટા પડવાને શક્તિવાન થયો નથી, તોપણ મારાં મગજને સાચું અને તવારીખની ચોપડી વાંચી જોઈશું ખની સકે તેટલું સુધારવાને પાછલ પડીયા નથી. તમે જો મને કેહવાની રજા આપો તો મેં બીજી ચોપડીમાં એક કેહવત વાંચીએ, અને જે પરમાંણે ચાલવાને હું હમેસા ભુલતો નથી, કે 'આપણે આપણી વાત એવાથી છુપી રાખવી કે જે આપણા વીસવાસનાં ઘર ઉપયોગ કરે; પણ સમજી આગલ તે કેહવાને આપણે અચકાઈ નહીં કારણ આપણે જાણીએ છીએ કે તેઓ તે બહાર કરસે નહીં.' મને એક છુપી વાતથી વાકેફ કરવો તે ગોચા તે વાતને એક પેતીમાં બંધ કરવું કે જેની કુંચી ખોલાઈ ગયલી સમજવી અને તેથી તેનું ખારણું કઢી નહીં ઊંઘડે તેમ બંધ થઈ ગયું."

ગોખીડીએ જણું કે તે હેલકરી કાંઈ હાજર જવાબીમાં અધુરો નહીં હતો, તથા તેની આંખે તાહેલું કરવાની મતલબ તેમની સાથે જાજ મારવાની હસે તેપરથી તે હસીને બોલી, "તું ખબર છે કે હમે જાજમજા કરવાની તૈયારી કરીએ છીએ, અને તે જણુંકે તેમ તેપર ખચકરવાની કાંઈ વાન કરતાં નથી, માટે તેથી

તે ખચકામાં બાગ આપ્યાં વગર તું તેના લાભ લેવા દેવો એ તદન ખોટું છે." ખુબચેહર **સાશી**એ પોતાની બેહનનાં તેકામાં કહ્યું, "દારેત, તેં શું આંખે સાધારણ કેહવત કંધી સાંભરી નથી, 'જે પોતા સાથે કાંઈ લેતો આવે તેનાં પગલાં મુખારક હોજે; પણ જે કાંઈજ નહીં લાવેતો જેવા ખાલી હાથે આયા તેવા પાછા પધારજે?' "

જે **અમીની**એ ખચારા હેલકરીની તરફને ખેંચી **ગોખીડી** તથા **સાશી**ને કહ્યું નહીં હતો કે, "મારી પ્રીય બેહનો, હું તમારી પાસે માગી લઉં છું કે એને અતરે ધોલવાદો. મને તમેને જનાવવાનું કાંઈ કારણ રહ્યું નથી કે એ આપુને બહુ ગમત આપસે, કારન એની વાતપરથી તેતો તમને જનહજ આચુ હશે. હું તમને ખાતરી સાથે જનાઉં છું કે એની હુશીઆરી તથા જશ્દ વગર આતલું બધું કાંમ કરી આતલી જલદીથી હું પાછી ફરી શકતે નહીં; તે સાથે વરી રસ્તામાં મને માન સાથે જે બધી ગમત એને આપી તે કહીશ તો તમે મારી આંખે અરજ કબુલ રાખવાને ભુલશો નહીં."

આંખે સખ્દા જે તેનીના મુખમાથી નીકલત નહીં તો ખચારા હેલકરીને ધભરાત સાથ પાછું ફરવું પડત.

અમીનીના આંખે કેહવા ઉપરથી તે હેલકરી એતલોતો ખુશી થઈ ગયો કે તેનીની સામને ગુઝામંડીએ પડી તેનીના પગ આગલની જમીન ચુમી, ઉઠી બોલવા લાગો, "ખુબચેહર નાજનીન, તમેએ મારાં સારાં નશીબને આજે ખીલવીઊં, તથા આંખે તમારાં સખી દીલથી તેને સંપુરણ કર્યું છે. મારેથી તમારો ઉપકાર પુરતો માની શકતો નથી." પછે તરણડે એને તરફ ફરી કેહવા લાગો, "તમે બાનુએ કે જે આંખે મારી ઉપર આતલો રોટો ઉપકાર કર્યો,

છે તેઓએ એવું ના સમજતાં કે હું તેનો ઘર, ઉપયોગ કરીશ. અથવા હું એમ પણ નથી સમજતો કે આએ માનને હું લાચકનો છું. ખચીત, હું હમેસ તમારા એક તાબેદાર ગોલામ દાખલ મને સમજાસ.” આએ મીસાલે બોલયા પછે જે પૈસા તેને આપવામાં આવ્યા હતા તે પાછા આપવા જતો હતો, પણ ઝાબીડીએ તેને તેમ કરતો અટકાવી કહ્યું, “ હમે જેઓએ હમારી

નાકરી કરી હોય તેમને તેના લવાજમ દાખલ એક ફેરા જે આપ્યું તે કડી પાછું લેતા નથી.”

દીવસ રોશન થવાથી સેહરાઝાડીએ બોલ્યું ‘મોકરું કર્યું’. દીનારઝાડી તેનીને ઝુગી રહેલી જોઈ હલગીર થઈ પણ તેનીને આશા હતી કે બીજે રોજ તે વાત આગલ કરવામાં આવશે; કારણ સુલતાનને તે સાંભરવાની ખાતસ હોવાથી બીજે દીવસે સાબલવાનો વીચાર જનાવી તે ઢી ગયો હતો.

સહવાર પડવા આગમજ દીનારઝાડી જે તેનીની બેઠને દીલ પસંદ વાત કરવા માંડી હતી, તે આગલ ચલાવાની યાદ આપ્યાં બુલી નહીં. એ ઉપરથી સેહરાઝાડીએ સુલતાન તરફ ફરી બોલ્યું સહર કીધું: શાહેબ તમારા હોકમથી હું મારી બેઠનની હોશ પુરી પાડ્યું.”

ઝાબીડીએ હેલકરી પાસથી પૈસા પાછા નહીં લીધા અને બોલી, “દાસ્ત તુને હમારી સાથે રહેવાની રજા આપવા આગમજ જેબી હજે અતરે કરીએ તે વાત છુપી રાખવાનીજ માતર કબુલાત હું લેતી નથી. હમે તારી પાસે સારી ચાલ ચલાવાની પણ જમીનગીરી માગીએછે.” આએ વાત ચાલતી હતી તેટલાં અમીનીએ પોતાના બહિર જવાનો પોશાક કાઢાડી નાખી તે જોઈ ‘પોતાની કમરે વીતાલીએ કેવ ગર અઝયને તેણીને કામ કરવાને બની આવે. પછે તહેરવાર જાતનું ઝોરનું ખાંનું પોતે લેઈ આવી અને મુનાનાં પ્યાલાં તથા દ્રાક્ષના દારના સીસા લાવી ચુક્યા. એ પછે તરતજ ત્રણે ખાંનુએ

પોત, પોતાની જગ્યા ઉપર તે સુદરા ઉપર બી. રોજ અને પેલા હેલકરીને પોતાની પાસે બેસાડ્યો અને તમે જેમ ધારયું હશે તેમ તે આવી ત્રણ ખુબસુરત નાજનીના સાથે પોતાને બેઠેલા જોઈ ખહુજ ખુશીમાં આવી ગયા. થોડાક નવાલા ખાધા પછે અમીનીએ એક પ્યાલું તથા દારની જામ ડોહાવી અને પેહલે પ્યાલું ભરી આરબોની રીતી પરમાણે પોતે પી ગઈ, જે પછે પોતાની બેઠનાને પ્યાલું ભરી એક પછે એકને આપ્યું કે જેઓએ તે નારા કીધા બાદ થોડી વખત તે ભરી હેલકરી તરફ ધર્યું, એને તે લેવાં આગમજ અમીનીના હાથ ઉપર જે બેસા લીધો, અને તે પીવા અગઉ નીચલી મતલખનું એક ગીત ગાયું:—જેમ પવન પોતા સાથે જે સુધધી જગોપરથી જાયછે ત્યાંથી તેનો વાસપોતની સાથે લેતો જાયછે તેજ મીસાલે એક દાર હું પીનારછું તે તમારા નાજુક હાથમાંથી આવવાને લીધે એ દારનો જે ખુદરતી ખવાસ તેમા વધારો થયોછે. આએ ગીતથી તે ચાર-

તો એટલીતો ખુશી થઈ કે તેઓએ પોતે પણ એક એક પછે એક ગીત ગાઈ દેખાડ્યું. હકમાં કહીએતો ખાનાના સુકરા ઉપર તેઓ એવી પુષ્કલ વખત લગીન બહુજ મજા કરી કે જ્યાં મોજ આપવાના સાધનાની જરાએ ખાત નહીં હતી.

દીવસ આઘમવાનો વખત થવાથી સાફીઈએ ઉઠીને તરણડે બેઠાના નામથી તે હેલકરીને

અમીનીએ બીજી વખત બચારા મજુરની તરફન થઈ કહ્યું, “બેઠાને એ કુંહલે તે ખરૂં છે; એની અરબી હું ખુશી થઈ છું, કારણ આપણે અત્યાર તુલીક એને બહુજ ગમત આપીએ; તેથી તમે જો મારી સહલા લેઓ, અથવા જેટલું હું ધારૂં તેતલાં જો તમે મને ચાહતાં હોવોતો, આપણે એને આજની બાકીની રાત અતરેજ કાઢરવા દઈએ.”

હેલકરી ગીદ ગાય છે (સર્કે ૯૪)

કહ્યું, “ચાલો ઉઠો; હવે તમને જવાનો વખત થયો છે.” પણ તે હેલકરી આવી મજાહમાંથી જવાને ખુશી નહીં હોવાથી બોલ્યો, “અરસોસ ! મેહરબાન બાહનુઓ તમે મને આંખે હાલતમાં કયાં જવા ફરમાવો છો ? અરે તમારી મંહલી અને દારૂં હું તદન ચકચુર બની ગયો છું. મને ધરનો રસ્તો તદન સુજવાનો નથી. મને આજની રાત તમારે ગમે તાહ પણ અતરેજ રેહવા દા કે હું પાછો ફરીઆરીમાં આઊંઠી; પણ યાદ રાખજો કે જ્યારેબી હું અતરેથી જવસ ત્યારે મારો જીવ અતરેનો અતરેજ ભમીઆ કરશે.”

ઝાબીડી—બેઠા હમે તારી કસી માંગની રદ કરી સકતાં નથી.

પછે પેલા હેલકરી તરફ ફરી તે બોલી, “તારી અરજ કબુલ રાખવાને ફરી એકવાર હમે ખુશી છઈએ, પણ તે આંખે નવી કબુલાત સાથે કે, જેબી હમે તારા દખતાં કરીએ તેને વીશે કાંઈ પણ પુછવાને તારે તારું મોહ વતીક ઉગાડવું નહીં; કારણ જે બાબદ સાથે તને સંબંધ નહીં તે પુછવાની એ તું તજવીજ કરશે તો જે તને પસંદ નહીં પડે તેવું સાંભલવું પણ પડશે; તેથી

તપાસ રાખજે અને હમારી ચાલ ચલગત વીશે અબજખી દખાડી તજવીજ કરવાથી હાથ ઉઠાવને."

હેલકરી—નેકબખત ખાનુ, તમારો આજે હોકમ હું વગર તોડવે બળવીશ, મારી છબ કાપી નાખેલી સમ-
છસ, તથા મારી આંખને એક આર-
સી ખરોખર ખના-
વીશકે જેમાં પડેલા
ઝારો ત્યાંથી ખી-
સ્યા પછે જતો ર-
હેછે.

ઝામીડી—(જ-
રા ઘંભીરાઈ સાથે),
જે હું કહું છું તે મ-
સકેરી નથી તે વી-
શે તારી ખાતરી ક-
રવાને ઉઠ અને હ-
મારા દરવાજા ઉપર
અંદરથી શું લખ્યું છે
તે વાંચ ?

તે હેલકરીએ જ-
ઈ આજે રાખદા
વાંચીઆકે જે મુનાના
ઝાટા હરફે લખેલા
હતા, "જે પોતાને
ગલાતી વલગતી ચી-
જ ન હોય તેની ખ-

નખાઈ કરે તેને જે સજ્જા તેને ન ગમતા હોય
તે સમજ વાપડેછે." પેલી ત્રણે બેહુને તરફ
ફરી તે બોલ્યો, "ખાનુઓ, હું તમને વચન આ-
પી કહું છું કે તમે અને જે ચીજની સાથે મારે
કાંઈ કામ ન હોય અથવા જે મધે તમાને તે

કુખી રાખવાની કાંઈ મતલબ રોય તે વીશે
એક શબ્દ પણ ઝોચરતાં મને સાંભલેશો નહીં.

સઘલી કબુલાતો થઈ રેહવા પછે અમીનીએ
રાતના ખાનાને માટે સુક્રો તૈયાર કર્યો, અને દીવાન
ખાનામાં અગરબત્તી, તથા અંબરની બનાવેલી

ખતી સલગાવીકે જેથી
સઘલે પંખરાત તથા
પુશનુમાં રોશની પંથ
રાઈ રહી; એ થઈ રે-
હવા પછે તેણીની
બેહુને તથા હેલકરી
સાથે ખાનુ ખાતને
તે બેઠી વલગ ત્રેખા
ખતાં ખાતાં સલામ-
તી લેતી વખતે ગા-
યન અને કવીતા
બોલી દીલ પુશ
કરતાં. તે ઝારતો
પેલા હેલકરીને તે-
ઝાની તંદરોસ્તી ચા-
હવાના બાહાના કા-
હાડી ખુબ ધીચારી
મજા મેલવતી અને
જેમાં પોતાની હાજર
જવાબીથી તે હેલકરી
વધારે કરી આપતો.
આવી રીતે જયારે
તેઓ ખહુજ પુ-
સીમાં આવી ગયાં
હતાં ત્યારે કોઈના
ખારનું થોકવાના અ-
વાજ સંભાલ્યો.

હેલકરી દરવાજા ઉપરનો લખ વાંચેછે. (અંક ૯૫)

રોશની માલમ પડવાથી મેહરાઝાડી - બોલતી
અતકી ગઈ.

મુલતાંનની ખાતરી હતી કે આગલ ચાલતાં
વાત ખહુજ ગમત આપશે તેથી બીજા દાહાડા-
ની વાત જોતો ઉઠી ગયો.

સકારામાંજ ઉઠી દીનારઝાડી સુલતાનાને કે-
હવા લાગી, “ખોદાને ખાતર જો તમે જગતાં
હોવોતો પેલી વાત આગલ ચલાવો. દરવાજો
કોણે થોકથો તે જનવાને હું ઘણી અધીરી
પનીકું.”

સોહરાબાદી—હું તમને તે કેહી સંભલા-
ઉંછ, અને મારી ખાતરીછે કે જે બ્યાન હું ક-
રનારહું તે મારા પાદશાહી ખાવીદને પસંદ
પરયા વગર રહેશે નહીં.

જ્યારે પેલી ઝોરતોએ દરવાજો થોકતો સાં-
ભરયો ત્યારે તે ખોલવાને બધીઓ ઉઠી; પણ
સાફીના જરૂમાં ઉઠી ઉભા થવાથી તેનીને જોઈ
ખીજ બેહુનો પાછી બેસી ગઈ. એક બે પલમાં
સાફીએ પાછી આવી કહ્યું, “બેહુનો, રાતનો મો-
ટો ભાગ ખુશાલી સાથે કાહડવાની આપુને એક
ઠીક ટક મલીછે, અને જો મને તમે એકમ-
લતાં થાઓતો તે તક આપને જવા દેઈશું
નહીં. દરવાજો આગલ તરણ જણ આવ્યાછે
જેઓ તેમનાં પોશાકપરથી જોગી* જેવા માલમ
પડેછે; પણ તે સઘલાંમો તમોને અજાણીમાં
નાખવાનું એછેકે તે તરણે જનાઓની જમની
આંખ જતી રહીછે, તથા તેમના માથાં દાહાડી
અને ભવાં ઘોરાવી નાંખેલાંછે. તેઓ કહેછે કે
બગદાદમાં તેઓએ હમનાજ પેહલ વેહલો પગ

* જોગી (કેલેનડર) હીજરી અનેની પાંચમી સ-
દીમાં એ એક ધરમની ધોમ પદ્ધતિ હતી. કેલેનદર
અનેનો અર્થ સ્વપ્નસુનનું કરી થાયછે; એટલાવા
સ્થાપનાર જુઝેફ એ નામ ધારણ કર્યું હતું.

મુકયોછે અને કધી આગલ નહીં આવી ગયાને
લીધે તથા રાત પડવાથી, અને કાંહાં વાસો કર-
વો તેની બે ખખરીને લીધે સારાં ભાયગે તેઓ-
એ આપનો દરવાજો આવી થોકથો. તેઓ આ-
પણી પાસે માગી લયછે કે ખુદાને ખાતર તેમના
પર દયા લાવી ધર મધે તેમને લેવા. મને તે-
વીખી જગ્યા તેમને આપે તેમની તેઓ દરકાર
કરતા નથી પણ કોઈ પણ છાપડાં તલે રેહવાને
ખુશીછે; એક તબેલામાંખી તેમને રાખોતો તે-
ઓ સંતોશ પાંમશે. તેઓ જીવાન અને ખુબ-
શુરતે, અને તે સાથે ચંચલાઈમાં કમી માલમ
પડતા નથી. વળી જ્યારે તેમને એકજ જતનો
પોશાક તથા સર્વે આકાર હું જોઈકું ત્યારે મને
હસવું આવવા વગર રેહતું નથી.” આતલું બો-
લી સાફી એટલુંતો કલેન્ટુ ધરી હસવા લાગી કે
તેનીની સાથે તેની બે બેહુનો તથા પેલા હ-
લકરીને ખી હસવું આયા વગર રહ્યું નહીં.
પછે તેની બોલી, “ધારી બેહુનો, મને તે
મને અંદર લાવવા દેવાની રજા આપશો? ખ-
ચીત આવા તરણ જણ આપણી મંડલીમાં હું-
મેરાવાથી જેવો દીવસ આપણે સહર કીધોછે
તેથી વધું ખુશાલી સાથે તે આપણે પુરો કરી-
આં વગર રેહશું નહીં. તેઓ આપણને પુરતી
ગમત આપશે, અને વરી તેમાં કોઈ ખરચ બે-
સનાર નથી; તેઓ માતર આજનીજ રાત આ-
પણા ઘરણા છાયા તરે રેહવા માગેછે, તથા દી-
વસ ઉગતાંજ આગલ વધવાનો તેઓએ ઠેરાવ
કરચોછે.”

ઝોબીડી અને અમીનીએ સાફીની માંગણી કબુલ રાખવાને કેટલાંક ત્રાટખર કારણોને લીધે આનાકાની કરી, જે કારણોથી સાફીય પોતે પણ સારી પેઠે વાકેફ હતી. પણ તેની પોતાની અરજ કબુલ રાખવાને એટલીતો આરબુમંદ હતી કે તેઓથી તેને ના પાડી શકાઈ નહીં. ઝોબીડીએ કહ્યું, “વાર ત્યારે જ, તેમને અંદર લેઈ આવ; પણ તે આગમજ” તેમને કેહવાને બુલતી ના કે તેમને જેની સાથે સંબંધ નહીં તે બાબદ વીશે કાંઈ પુછવું નહીં; તથા દરવાખપર જે લખ્યુંછે તેખી તેઓને વંચાવજે.”

સાફી ખુસી થતી દારી ગઈ અને થોડાવારમાં પેલા તરણુ જોગીઓ સાથે પાછી આવી.

દાખલ થતાં પેલી ઝોરતોને તેઓએ ઘણીજ નમીને સલામ કીધી, જેઓ તેમને આદરમાન આપવાને ઉઠી ઉભી થઈ હતી; તેમને નમનતાઈ સાથે તેઓએ કહ્યું કે તમારાં પગલાં અતરે સુખારક હોજ; અને તેઓ તેમને પોતાને ત્યાં આવવાની

“તેઓએ ઘણીજ નમીને સલામ કીધી.” (ચક્રે ૯૭)

તક મલેલી જઈ ઘણા મગન હતાં. એમ કહી તેમને બેસવાને તેઓએ અરજ ગુજારી.

તે જગ્યાના ભપકા અને તેમને મલેલા આદરભાવ જઈ તે જોગીઓને પેલી ઝોરતો વાસ્તે ઘણા ઉમદા વીચાર આવ્યો; પણ બેસવા અગઉ તેમની નજર પેલા હેલકરી પર પડવાથી, જેને તેમના કરતાં ઉલટી રીતે ચાલનારા બીજા સુસભીનાના પોશાકમાં દીધો કે જેઓ વ-

ચે હુમેસ ઘણીક બાબદમાં કેટલીક રીતભાંતોને લીધે જગડો ઉઠતો હતો, કારણ તે ધોરકુવાલા તેમની દાહડી તથા ભવાં ધોરાવતા ન હતા, એ ઉપરથી એક જનો બોલ્યો, “જુઓ અતરે આપરી વચે આપણા અરખી સાધીઓથી ઉલટો ચાલનાર એક જનછે.”

પેલા હેલકરી જે દારથી ચકચુર હતો, તેના મીજજ આગે સખુનો સાંભરવાથી જતો રહ્યો, તથા ચીરકાઠને પોતાની જગ્યાપરથી ખીસ્થા વગર તેને જવાખ દીધો, “બેસી જઓ, અને જેની સાથે તમાને સંબંધ નહીં તેમાં દાક ધો-

સવાથી ફર રહેવો. દરવાખપરનો લેખ તમારો વાંચ્યો નથી? તમારી રીત પરમાને ચાલવા સીખવવા કરતાં હમારી રીત પરમાનેજ તમો ચાલો.”

તે જોગી બોલ્યો, “ભલાં આદમી જોસો નો કર; ખચીત તુને ગુસે થવાનું જરાએ કારન આપવાને હમો ખુશી નથી; બીજા હાથ ઉપર તારો હોકમ માનવાને હમે તૈયાર છઈએ.”

આગે ઉપરથી તકરાર અતકાવાને પેલી બેહનો વચે પડી અને તેમને નરમ પડયા. પેલા જોગીઓના બેઠા પછે તેઓએ તેમને ખાંતું પરચ્યું; અને સાફીય તેમનીપર બહુજ મગન હોવાથી તેમને સરાખ આપવાને બુલી નહીં.

સેહરાઝાડીએ એટલું બોલી ખતમ કર્યું, કારણ સુર્યના કીરન તેનીનો નંજરે પડ્યાં, જેપરથી મુલતાંન ઉઠ્યો તથા એવી કબુલાત આ-

પી કે બીને દીવસે તે ખાકીની વાત આગલ ચલાવા દેશે, કારણ તે જોગિઆ એક આંખે શું કારણ આંધરા હતા તથા વલી તરણુડે-

ની જમનીજ આંખ કાંચ ગઈ હતી તે જાનવાની તેની બહુજ ખાચસ હતી. આએ કયુલાતથી દીનારઝાડીનેબી સંતોશ ઉપજ્યા.

પોહર ફાતવાની એક કલાક આગમજથી દીનારઝાડીના જગી ઉઠવાથી તોણીએ સુલતાંનાંને કહ્યું, “મીચ બેહન, પેલી આરતો તથા જોગી વચે શું બન્યું તે જોહરબાંની કરી કહે.” તેની એ જવાબ દીધો, “ઘણી ખુશી સાથે.” એમ કહી વાર્તા નીચે મુજબ આગલ લખાવી:—

પેલા જોગીઆએ પોતાની મરજી પરમાણે ખુબ તરેહથી દબાવી તથા સરાખ ધીચી પેલી આરતોને કહ્યું કે જો કાંઈ ઘર મધે વજંતરે હોયતો તે ઉપર ગાંનું ગાઈ તેઓ તે આરતોને બહુ ખુશી સાથે જોજ આપશે. તેઓએ આએ માંગની કયુલ કરીને ઘરમાં જ વજંતરે હતાં તે સાફીઈ લેવા ગઈ. તેની એક પલમાં પાછી ફરી અને એક પોતાના દેશની બનાવેલી તથા બીજી ઇશિંની ધપની બનાવેલી વાંસલી અને એક તંબુરો લાવી તેઓને સ્વાધીન કર્યો. દરેક જને જ પોતાને પસંદ પરચું તે વજંતરે લીધું, અને તરણુડે જન સાથે એક ગીત ગાવા લાગા. તે ગાયન પેલી આરતોને માલમ હોવાથી તેઓ તેની સાથે તે જોહાડેથી ગાવામાં સાંભલ થઈ; પણ તે ગાયન ગાતાં વારેગરીએ તેઓ અચકી જતી અને કલેજી ધરી ધરી હસતી.

તેઓ આએ જોજમાં ચકચુર હતાં, અને જ્યારે ખુશાલી તેની સઉથી ઝોટી હૃદ પોહોતી હતી ત્યારે ફરવાજે ચોકવાનો તેમને અવાજ

આયો. સાફીઈ ગાવાનું મુકી દઈ કોણુ હતું તે જોવાને ગઈ. સેહરાઝાડી વાત પરતી મુકી બોલી, “સાહેબ, પણ આએ આરતોના ઘરમાં આતલું અમુરેથી ખાંનું ચોકવાનું કારણ કોણુ હતા તે મારે તેમને જનાવણું જોઈએ. તેનું કારણ નીચે મુજબછે: ‘**ખલીફ હાફેઝ અલરસીદ*** ને રાતરે છુપા પોશાગમાં ફરવા નીકલી પોતાના રાજમાં ચાલતાં અંધરની જાતે ચોકાસી કરવાની તેવ હતી.’”

આએ રાતરે પોતાના ધારા મુજબ ખલીફ, તેના વજર **ગમાશર**† અને તેના જલાદ **મરાફર** સાથે ત્રણુડે જતા વેપારીના પોશાકમાં બાહરે ફરવા નીકલીઆ હતા. આએ તરણુ આરતોના ઘર આગલથી જતાં તેને ગાયણુ અને હસવાનો અવાજ કાંને પડ્યો. એ ઉપરથી તેને વજરને અંદર શું થતું તે જાહેર જોવા સાફ બારણું ઉગડાવાને માટે તે ચોકવા ફરમાવ્યું. વજરે તેને ઘણી રીતે સમજાવ્યો કે એ કોઈ આરતો પોતપોતામાં જોજ જલવતી હશે અને તેઓ વચે જઈ તુને જોહેર થયું લાજમ નથી.

* હમશીઆના વંસનો પાંચમો ખલીફ હાફેઝ અલરસીદ હતા કે જેને અદલ અલરસીદ કરી પણ કહેવા હતા.

† અરમસીદીઅના જાનીતા કુટુંબમાંનો ગામાફર હતા કે જે હાફેઝ અલરસીદનો ઘણા માંગીતો હતો.

“ગાયાકરે તેપરથી બારનું ચોક્યું.” (મર્કે ૯૯)

વળી તેને કહ્યું કે હજી કાંઈ ધારામાં જણાવેલો વખત થયો નથી તેથી તેમને તેમની જાજમાં અટકાવ થવો નહીં જોઈએ. પણ તે સઘળું વ-
ચનું કેહવું શકત ગયું. ખલીફ બોલ્યો, “ફી-

કર નહીં, હું તને હોકમ કહે'છું કે બારનું ચોક?” ગાયાકરે તેપરથી બારનું ચોક્યું. સાફીઈ, બારનું ઊંચાડતાં વજરની નજરે તેનીના હાથમાંની શેરાનીને લીધે પડી, જેની અતીર્થત યુખ-

સુરતી જોઈ તેને ઘણીજ નમીન સલામ કીધી, અને બોલ્યો, “નેક બખત ખાનુ”, હવે તરણજના મરુલના વેપારી છઠ્ઠાએ, અને કીમતી માલ સાથે દસ દીવસ થયા અતરે આયા છીએ, કે જે એક ખાનની વખારમાં સઘલો હમે મુકયોછે તથા તેનેજ ત્યાં ઉતારો લીધોછે. એતેકાંક એવો ખનશો કે આજ રોજે આએ શહેરના એક વેપારીને ત્યાં હમેને ખાનાપર ધજન હોવાને લીધે ત્યાં ગયા હતા તથા પુરાકલ જોજ મેલવી; સરાખની મસતીની બાહરમાં તેને નાચારીઆને બોલાવી મંગાવી. મોડી રાત થવાથી તથા રસ્તે ના પોહરેગીરનું ત્યાં આવી પુગવાથી તેને ગાચન તથા નાચનારીથી થતો શોહર સાંભરી ખારનું ઊંગાડાવીગિ અને હમારામાના કેતલાકને કેદ કીધા, પણ સારા ભાયજે દેવાલ કુદાવી અમે નાહસી ગયા. હવે વજરે બોલવું સહર રાખી કહ્યું, “હમુને ધાસ્તી લાગેચ કે અનજના હોવાને લીધે તથા ખાનને ત્યાં પોહાચીએ તે આગમજ રખે કોઈ બીજા પોહરેગીર અથવા પેહલાનીજ નજરે હમે પડીએ. વલી તેને ત્યાં જઈ પોહચીએ તે આગમજ ભાગર બંધ થઈ જશે ને સહવાર સુધી ઉગાડવામાં નહીં આવશે; તેટલા મઠિ ચાલતાં ચાલતાં ગાયનનો સાદ તમારે ત્યાંથી નીકલતો સાંભરી, અમે તમારું ખારનું હીમત કરી થોકડું કે સ-

હવાર સુધી તમારે ત્યાં હમેને તમે તમારાં ધરનો આસરો આપશો. જે તમે હમુને તમારી મંડળીને લાયકના ગણસો તો હમારેથી ખનસે તેતલી મદદ કરી તમારી જોજમા વધારો કરી આપશું; જે તે તમુને ના પસંદ હોયતો એક રાતનો તમારા મેહલમાં વાંસા મલવાથીજ અમેને સંતોષ મલશે.”

વઝીર ગાયકર બોલતો હતો તેતલાં સાફી-છમે તેની સાથના પેલા બીજા દાલગાણુ વેપારીને જોઈ લીધા. પછે તેનીએ તેમને કહ્યું કે ઘરની તે કાંઈ વડી ન હતી; પણ જે જરાવાર તેએ થોખશતો અંદર જાઈને તે પુછી જવાબ લાવશે. સાફીએ આએ દખલતા વેપારીની અરજ તેની બેહુને આગલ જઈ જાહેર કીધી, જેએએ શું જવાબ આપે તોના થોડોવાર વીચાર કીધા; પણ તેએ સખી દીલના હોવાથી તેમને અંદર લેવાના અતે થેડાવ થયા.

સેહરાઝાડીને વાત લાંબી કરવાની મતલબ હોવાથી દાહાડો રોશન થયોછે કરી આગલ બોલવું માંડી વાલ્યું; પણ નવા આવેલા વેપારીઆના નામ નીસાન જનાવાથી આગલ શું ખનશે તે જાનવાને સેહરીયાર અધીરો ખનચો, જેને વીચારીગિ કે એ લોકોથી કાંઈ અજાએખ ખનાવ ખનવો જોઈએ, તેથી રાતની પાછી વાર જોતો ઉઠી ગયો.

રાત ૩૪ મી.

દીનારઝાડી સુલતાનની માફક પેલી ત્રણ આરતોને ત્યાં ખલીફના જવાથી શું નીપજ્યું તે જાનવાને અધીરો ખની હતી, તેથી પોતાની બેહુન સુલતાનને જલહી ઉઠાડવાને ભુલી નહીં.

તેણીએ પેલા જોગીઆની વાતથી આગલ વધવાને તેને અરજ કરી, જે અરજ સેહરાઝાડીએ સુલતાનની રજા લેઈ કબુલ રાખી, અને નીચે મુજબ બોલવા માંડ્યું:—

પુખ્તરૂત સાફીઈએ ખલીફ, તેના મોઠા વ-
ઝીર અને મસરની અંદર દાખલ કરતાં ઝો-
લખાંન કરાવી, જેઓએ પેલી સ્ત્રીઓને અને
જોગીઓને નમીને સલામ કીધી. તે ઝોરતોએ
તેમને વેપારીજ સમજી તેઓની સલામ પાછી
વાલી. જોખીડીએ વડી દાખલ પોતાના ખુદરતી
ખવાસ પરમાંણી ગંભરાઈથી અને દમામથી કહ્યું,
“તમારાં પગલાં મોખારક હોજો. પણ તમે સાથે
અમો વધુ આગલ વાત કર્યે તે આગમજ તમા-
રી પાસેથી એક કબુલાત લેઈજીએ તો ગોસે
થશે ના.”

વઝીર—કહી કબુલાત? માતર તે તમોને
બોલવાનોજ વીલમજો. તમારા જેવી પુખ્તજોહર
નાજનીનાને અમો કશુંજી ના પાડી શકનાર
નથી.

જોખીડી—તે એછેકે જ્યાં સુધી તમે હ-
મારી પાસે છો ત્યાંસુધી તમારે એમજ સમજવું
કે તમોને આંખ છે અને જીભ નથી; બીજા બો-
લોમાં તમે અમુને કાંઈખી કરતાં જોવો તેને માટે
સવાલ કરતા ના, અને જેની સાથે તમોને કાંઈ
સંબંધ નહીં તે વીશેની તમારે ચકચાર કરવી
નહીં, નહીં તરકે તમારે એવું સાંભરવું પડશે કે
જે તમોને નાખુશ કરયા વગર રહેશે નહીં.

વઝીર—ખાઈ તમારા હોકમને અમો તાથબે
રહીશું. અમોને કોઈના કાંમમાં માંયું ગાલવાની
તેવ નથી; જે હમને લાગવું વલગવું ન
હોય તે જાનવાથી કુર રહીશું.

આએ વાતચીત પછે તેઓ સંધા બેસી ગયાં,
અને તે મંડલી એકથી થયા પછે નવા આવના-
રાઓની તેઓએ તંદરોસ્તી ચાહી.

જ્યારે વઝીર ગાયાફર પેલી ઝોરતો સાથે
સારી સારી વાતો કરી તેમને મોજ આપતો
હતો, ત્યારે ખલીફ તેમની બેઠક પુખ્તરૂતી,
મલાજસરની ચાલ ચલગત, ખુશ મીજાજ અને

હાજર જવાબી જોઈ હરત થઈ ગયો. એ પછે
તેને પોતાની નજર પેલા તરણુ જોગીઓપર
ફેરવી અને તે તરણુદને જમની આંખે કાણાં જો-
ઈ તે અજાણ્ય થવા લાગો. આએ વીશેનું
કારણ પુછવાને તે ચુકચો નહીં હતે, પણ જે
કબુલાત દાખલ થતાંજ તેઓએ આવી હતી તે-
થી તેનું મોહ ખંધ થઈ ગયું. આએ સઘજી
ધ્યાનમાં લેતાં, તે સાથે વરી સઘલો સર સામાન
ખહુજ કીમતી અને નીચમ સર જોડવેલો, તથા
ઘરની સફાઈ જોઈ, તે વીચારવા લાગો કે પોતે
કોઈ તલેસમાતી જગાએ હતો.

તેઓની વાત નાચ રંગ વીશે થવાથી દરેક
જન પોત પોતાની રીત પરમાંણી નાચવું બ્યાન
કરવા લાગા અને તેમાં પેલા તરણુ જોગીઓએ
હી પોતાના રેવાજ પરમાંણી નાચી દખાડીહી, જ-
પરથી તે ઝોરતોએ તેમને વાસ્તે જે સારો વી-
ચાર બાંધીચો હતો તે મજબુત થયો અને ખ-
લીફ અને તેના સોખતીઓએ પણ તેમને સાફ
સાફ મત ધારણુ કર્યું.

પેલા તરણુ જોગીઓ નાચી રહ્યા ખાદ જો-
ખીડી હી અને અમીનીના હાથ પકડી બોલી,
“ચાલો બેહન ઉઠો, આપના પહેરોના, જે આ-
પણે તેમની આગલ છુત લઈયું તો, અપમાન
લેશે નહીં, અને તેમજ તેવોના હાજર હોવાથી
આપવું રખેતાવું કાંમ કરવાને અઠચાણુ થવી ન
જોઈએ.” અમીની પોતાની બેહનના બોલવાને
અરથ સમજી જવાથી પોતાની બેઠક પરથી ઉઠી,
અને રકાબી, દાડના સીસા, અને પ્યાલાં ઉઠાવી
લીધાં, તે સાથે જે વળતર પેલા જોગીઓએ વ-
જીડીઆં હતાં તે પણ લઈ ગઈ.

સાફીઈ પણ ચાલસુ થઈ બેસી નહીં રહી,
પણ તેને ઝોરડો સાફ કરી નાખ્યો, અને દરેક
ચીજ તેની જગાએ જોડાવી દીધી; ખતીના શુલ
કાતરયા તથા તેમાં ખીજી સુગંધી તેલ નાંચ્યું;

ત્યારબાદ તેનીએ પેલા જોગીએને એક કોચ ઉપર બાબુએ બેસવાની અરજ કરી, તથા ખલીફને તેના સોબતી સાથે ખીજ કોચ ઉપર ખીરાજવાની આરજ રૂપાડી. પેલા હેલકરીને તેનીએ કહ્યું, “ઉઠ, અને જે કાંમ હુંમે કર્યે છીએ તેમાં મદદ કરવાને તૈયાર થા; તારા જેવા કુતુંબમાના આદમીને આલમુ રેહુનું નહીં જોઈએ.” તે હેલકરીના સરાખ જરા ઉડી જવાથી ઉડી પોતાની કમર તાઠત કરી બોલ્યા, “લેજો તમારો હેકમ ખબવાને શેવક તૈયાર ઉભોછે.” સાફી બોલી, “ઘણું સજ, હું કેહું ત્યાંસુધી જરા થોખ; તારું કાંમ હમના પકડે.” થોડા વખતમાં અમીની એક ખુરસી લેઈ આવી જે તેને દીવાનખાનાંની વચે ગોઠવી; જે પછે પાસેના એક આરઠાનું બારનું ઊંચાડી પેલા હેલકરીને કહ્યું, “અહીં આવ અને મને હાથ લાગ.” તે તરતજ દોડીઆ અને આરઠામાં જઈ બે કાલી કુતરી જે-એને લોહોડાના પતા તથા સાંકલથી બાંધી હતી તે લેઈ બાહરે આવ્યા. તે કુતરીએને જાને પુષકલ લાકડીથી મારી હોય તેવી દીસતી હતી. હેલકરી તેમને આરઠાની વચે લઈ ગયા.

એ પછે જોબીડી, જે જોગી અને ખલીફ વચે પોતાના તખતપર બેઠી હતી, ત્યાંથી ઉડી અને ગંભીરાઈ સાથે પેલા હેલકરી તરફ ગઈ. તે હાથ નાખી બોલી, “ચાલો, આપને આપની ફરજ ખબવા દો.” પછે પોતાની ગુંટી સુધી બાહિ ઊંચી કરી એક ચાખક સાફીઈના હાથમાંથી લેઈ બોલી “હેલકરી, એક કુતરી મારી બેહુન અમીનીને આપ અને ખીજ મારી આગલ લાવ.”

તે હેલકરીએ તેનીના હેકમ મુજબ કર્યું. જે કુતરી તેને પોતાના હાથમાં પકડી હતી તે બુકવા લાગી અને જોબીડી તરફ જઈ તેનું મોહ ઊંચું કરી કાલાવાલા કરતી નજરથી જોવા લાગી; પણ જોબીડીએ તે જાનવરના દયા ઉ-

જાળવે એવા રૂપાવની દરકાર કીધાં વગર, અથવાતો તેનીની છુમ કે જેથી સઘણું ઘર ગાજ રહ્યું હતું, તેની ઉપર ધ્યાન આપ્યા વગર, પોતે થાકી ગઈ ત્યાં સુધી તેનીને ચાખક લગાવ્યા. પોતાનું જર પૂરું થવા પછે તેણીએ ચાખક ફેંકી દીધો, અને હેલકરી પાસથી સાંકલ લેઈ તે કુતરીના પગ ખોરાપર લેઈ, દલગીરી તથા દયા ભરેલી નજરથી તેની તરફ જઈ બેઠાના સાથે રહવા લાગાં; જે પછે જોબીડીએ પોતાના રે-માલથી તે કુતરીના આંશું નુંછ્યાં, તથા તેને બોસો લેઈ તે સાંકલ હેલકરીને પાછી સ્વાધીન કરી, તેને જ્યાંથી તે લાચા હતો ત્યાં પાછી લેઈ જવા ફરમાવ્યું; તથા ખીજ કુતરી પોતાની નજીક લાવવાને કહ્યું. તે હેલકરી કુતરીને પાછી આરઠામાં લેઈ ગયા, તથા અમીની પાસથી ખીજ કુતરીની સાંકલ લેઈ જોબીડી પાસે પકડી, જેને તેણીને પેહલીની માફક ધરવાને ફરમાવ્યું. પછે તેણીએ ચાખક લેઈ આગલીની માફકજ તેને મારી, તેની સાથે રૂદન કરી રહી. તેની આંખ નુંછી, બોસો લેઈ તે હેલકરીને પાછી સ્વાધીન કીધી; પણ અમીની હેલકરીની એ મેહનત આછી કરવા પોતે તેને પાછી આરઠામાં લઈ ગઈ. પેલા તરણુ જોગી અને ખલીફ તથા તેના સોબતીઓ બહુજ આચર્યા પાંમવા લાગા અને વીચારવા લાગાકે જોબીડી, પેલી કુતરીઓ કે જેને ખુસલમીન ધરમ પરમાણે અપવીતર ગનવામાં આવેછે, તેને આવી કડર રીતે મારમાં પછે તે-મની સાથે રહી શું કારણ હતી, અને તેઓનાં આંસુ નુછી વહી તેમને બોસા લેવાનો શો સબબ હતો. તેઓ એ વીશે પોત પોતામાં બકબકવા લાગ્યા, અને ખલીફ આવા અબજોબી ભરેલાં પર્ગલાંનું કારણ જાનવા અર્થસિ બની ગયા હોતો તે વગીરને તે વીશે ચોક્કસ કરવાને અસારત કરવા લાગે. વગીર એ ઉપરથી

“પ્રાતે યાકી ગઈ ત્યાં સુધી તેનીને ચાખક લગાવ્યા.” (મૈ ૧૦૨)

પોતાનું દાકું ફેરવી દીધું; ખણુ ઘડી ઘડી ખલી-
ફત્તા ઇસાસ્ત કરવાથી તેની જી તેવીજ રીતે ઇ-
સાસ્તથી જનાવ્યું કે ખજીફત્તે તે વીરો ચક્રચાર
કરવાને હજી ચાખવું જોઈએ.

જોખીડી થોડો વખત ચારણની વચ્ચે જ્યાં
કેતરીઆને મારી હતી ત્યાં થાકે ખાવાને ઝુંગી
ઝુંગી બેઠી. છેલ્લે સાફીઈ બોલી, “બેહન તમે
તમારી જગાપર બાંધો, કે હું મારું કાંમ ખબ-

લાગી.” ઝોબીડી બોલી, “હા, બેહેન”; ને પછે પોતે ખલીફ, ગાયાફર, અને મસરને પોતાનાં જમના હાથ ઉપર રાખી તથા પેલા તરણુ જોગી અને હેલકરીને પોતાના દાબા હાથ ઉપર રહેવા દેઈ કોચ ઉપર વચે જઈ બેઠી.

સહરાગાડી—સાહેબ, જોડાઈ મેં તમારી આગલ કહ્યું એતલાંથીજ તમને તે ઘણું દેરત

ઉપજવનાર લાગતું હશે; પણ ને ખાકી રહ્યું છે તે એથી પણ વધારે જાણવા લાયક છે, અને મારી ખાતરી છેકે તમે જેહરખાંન મહને વાત પુરી કરવા કાલ લગીન છપવા દેશો. સુલતાને હા કહી, અને દાહાડો રોશન થવાથી ઉઠી ચાલતા થયા.

દીનારગાડીએ ખીજે દીવરો ઉઠાવે પોતાની બેહનને હાંક માર્યો અને બોલી, “જો તમને ઊંઘ ન આવતી હોય તો જેહરખાંની કરી પેલી તરણુ બેહનનાની વાત આગલ ચલાવો.” સુલતાનાએ જ્યાંથી વાત અપુરી મુકી હતી તે યાદ કરી નીચે મુજબ બોલવું સહર કીધું:—

સાહેબ, ઝોબીડીના બેઠા પછે બધા જરાવાર ચુપ થઈ ગયા. છેલ્લે એરઠાની વચે સાફીઈએ બેસી પોતાની બેહન અમીનીને કહ્યું: “મીય બેહન હું માગી લઉં છું કે તમે હવે ઉઠો? મને શું જોઈએ છે તેની તમને ખબર છે.” અમીની ઉઠી અને એક બીજા એરઠામાં ગઈ કે ને પેલી કુતરી વાલા એરઠાની પાસેજ હતો, અને ત્યાંથી પીરી સાતીન ઉપર મુનેરી તથા લીલા રેસમથી ભરેલી ખારકરના કવરથી ઘેરેલા એક ખાકસ લાવી. તે પોતેજ સાફીઈ પાસે લેઈ જઈ ઉગાડયા ને તેમાંથી એક વાંસલી કાહાડી તેનીને આપી. થોડો વખત તે વળતરને રાહ પર લેઈ સાફીઈએ એક ગાયણુ ગાવા તથા તેમાં વળડવા માંડ્યું. તેણીએ એક આસક પોતાના દીલદારથી જુડો પડી ને વીલાપ કરે છે તે વીરો ગીત ગાયું,

અને તે એવાનો મીઠા સરોહથી બોલતી કે ખલીફ અને બીજા બધા બેઠામ બની ગયા. ઘણાજ જુસા સાથે તે ગાઈ રહ્યા પછે તેણીએ અમીનીને કહ્યું, “જેહરખાંની કરી વાંસલી લેઈ લેએ કારણ મારે ગાતું પડી ગયું છે. મારી વીતી તમે એ વળડી આપણા જેજખાંનાને ખુશી કરો.”

અમીની બોલી, “ઘણી ખુશી સાથે”. પછે તે વાંસલી તેણીનાં હાથમાંથી લેઈ પોતે સાફીઈની જગાએ બેઠી.

અમીનીએ પણ એજ બાબદ ઉપર એક લાંબુ ગીત ગાવા માંડ્યું ને વળી તે એતલાતો જુસા સાથે ગાવા તથા વળડવા લાગી કે જાને સઘણું પોતાપરજ વીતવું હોય. જેથી તે ગીત પૂરું કરતાં તે તદન હાંફી ગઈ.

ઝોબીડી તેજાને પોતાની ખુશી જનાવા બોલી, “બેહનો તમેએ તમારો ભાગ બહુજ ઉલ્લાસથી બજવીએ છે, અને બધાને અમોને માલમ પડતું કે જાને તમે પોતાને કુખ ઉપજવું હોય તેમ ગાતાં હતાં.” આજે બોલોના ઉપદ્રર અમીનીથી વાલી શકાયો નહીં, કારણ તેણીને

દીલમાં જીસો એતલોતો ઉસકેરાઓ હતા કે દમ સેહલાઈથી લેવાને તેણીને પોતાની ગરદન તથા છાતી ખોલી કરવી પડી, જેઆરે તેણીના સ-રીરના ભાગ સઘલા સમજતા હતા તેટલા ખુબ-મુરત દીસ્યા નહીં: પણ તેથી ઉલટા તે ઉપર જગે જગે સહ જેવા કાલા દાગ પડેલા જણા-યા, જેથી પેલા પહુગણાઓ વીસમય પામવા લાગા. આએ રીતે પોતાની છાતી ખુલી કરવા-થીની તેણીને કાંઈ ક્ષયદા થયો નહીં અને તે ખેસુધ થઈ ગઈ.

સેહરાઝાડી મુઝી રહી જઈ બોલી, “નેકબ-ખત ખાવોંદ માફ કરજે; કારણુ દાહાડો આટલો બધો ચહીડી ગયો તેની મને ખબરજ રહી નહીં.” એમ કહી તેણીએ વાત કરવી બંધ કીધી અને સુલતાન ઉડ્યો. જો તેને તેણીને જીવતી રાખવાના વીચાર નહીં કીધો હોતે તોખી હમ-ણાં તેની અજબબી આએ વાતથી એતલી તો ઉસકેરાઈ હતી કે તે તેણીને જલાદને સવાધીન કરવાને કદી પણ હીમત કરે નહીં અને તે વાત આગલ ચાલતા નવા હેરત ભરયા ખનાવો ના-ધવાની જમીનગીરી આપતી.

હુનેશની આંકે પોતાની બેહનને ડહાડી ડી-નારઝાડી બોલી, “વાહલી બેહન, હું અરજ કરું કે પેલી અધુરી વારતા પુરી કર.” જે ઉ-પરથી સેહરાજાડીએ તે વાત નીચે મુજબ ચ-લાવી:—

જેઆરે ઝોખીડીને સાફીઈ પોતાની બેહનને મદદ કરવા દાડ્યાં, તેઆરે પેલામાંનાં એક જો-ગીથી બોલાયા વગર રેહવાયું નહી કે, “હયાં આવી આપણે જે જીયું તેનાં કરતાં રસતામાં સુતા હોતે તો બેહતર થતે.” આ સાંભલી કલીફ તેની નજદીક આયો, અને આ સઘલા બેદનું કારણુ પુછવા લાગો. પેલો જોગી બોલીઓ, “સા-હેબ, તમારે કરતાં હમે કંઈપણ વધારે જાણતા નથી.” કલીફે કહ્યું, “શું તમે આ ઘરનાં આ-દમી નથી? પેલી બે કાલી કુતરી અને પેલી ઝોરત જે ખેસુધ થઈ ગઈ, તે વીશે તમે કંઈ જાણતાજ નથી?” તેણે જવાબ દીધો, “સાહે-બ, હમે પેહલીજ વખત આ ઘરમાં આવ્યા

છઈએ, અને તેખી તમે આવ્યા તેની થોડી પલ આગલ.” આથી કલીફ વધારે તાજુબ થયો, અને બોલ્યો, “ત્યારે તમારી સાથે આએ બીજો સખસજો તે કંઈ જાણતો હશે.” એક જોગીએ અસારત કરીને પેલા હેલકરીને આગલ બોલાવ્યો, અને પુછ્યું કે, “આને પેલી કુતરીઓ સા સાફ આટલો માર પડીઓ, અને અમીનીનાં પેટપર ઘાહનાં દાગ કેમ પડીઆછ તે વીશે તું કંઈ જાણેછે?” હેલકરીએ જવાબ આપીઓ, “હું સાચું કહું છું કે જો તમે કંઈ નથી જાણતા તો હું પણ તેથી વધારે જાણતો નથી. હું આ શહેરમાં રહું છું ખેરો પણ આજ સીવાએ મેં એ ઘરમાં કદી પગ પણ મુક્યો નથી! મને હયાં જોધને તમે જેટલા તાજુબ થયાછ તેટલોજ હું પોતાને તમારી મંહલીમાં જોઈ અજબ થયો છું; અને અજબબ થવાનું વધારે કારણુ એછેજે આ ત્રણુ ઝોરતો સાથે એક મરદને મેં જોયો નથી.”

ત્યારે પેલા હેલકરી પાણુ કંઈ ખબર આપી શક્યો નહીં, ત્યારે ગમે તેમ કરીને એ બેઢથી વાંકેરૂ થવાનો ઠેકાવ કરી મુલતાંન યાદ્યો, “ભુ-એ આપણે સાત મરદ છઠ્યે, અને તેઓતો માતર તરાણુ યારતછે; તેઓરે ચાલો આપણે બે બન્યુછ તેનો ઝાલાસો કરવાની તેઓને રૂ-રજ પાડીએ.”

રાણુ કે વચન તોડવા સાફ સજ્જ કરવાની તે-ઓમાં શકતી નહીં હોતો. તેઓ આપણી સાથ એવી સરત કરતે નહીં.”

પછી વછરે કહીકેને એક બાબુએ લઈ જ-ઈને કહ્યું, “સાહેબ, દીવસ ડગવાની તદખારી-છે, અને આપ સાહેબ ને જરા ધીરજ રાખશો તો સવારનાં હું એ યારતોને દરબારમાં લઈ

કાલા ચુલાંખા (સરૂ ૧૦૦)

વછરને આએ વાત પસંદ નહીં આવી તેથી મુલતાંન નાંણે કોઈ વેપારી હોએ તેમ તેને કે-હવા લાગ્યો, “સાહેબ, એથી તમારી આખર જ-તી રહેશે. ને સરતે તેઓએ આપણને દાખલ કીધાછ તે સરત આપણે પાલવી નેઈએ, ને પછી વાત ખગડીતો તેમાં આપણે વાંકેરૂ; કા-

આવશ, અને તેઓરે ખસો ભરમ ખુલો થઈ જશે.” કહીકે તેનું માંન્યું નહીં, તેણે વછરને ચુપ બેસી રહેવા ફરમાવ્યું, અને કહ્યું કે “હું એટલોવાર થોભવાનો નથી. ખસ એ બેઢ મારે જલદીથી નાંણુવા નેઈએ.”

હવે પેગાંમ કોણુ લઈ જાએ તેની તકરાર

ચાલી. કલીકે જોગીએને પેહલાં બોલવા સાથે સ-
મજાવ્યા, પણ તેઓએ નાં પાડી, અને અંતે
તેઓએ પેલા હેલકરીને ચુંટી કાઢ્યો. તેઓને
મહિમાઈ તકરાર કરતાં જોખીડી બોલી,
“કેમ ભાઈએ સા સાથે તકરાર ચલાવોછ!”

પેલા હેલકરીએ તુરતજ સવાબ દીધો, “બાઈ
આએ ગ્રહસ્થાએ મને એવી ફરમાસ કીધીછે કે
તમે પેલી બે કુતરીઓને આવી ઘાટકી રીતે
મારીને રહીઆં શા મંટે, અને જે બાઈ બેશુધ
થઈ ગઈ તેની છાટીપર ઝગ શાંનાછે, તેનાં
બેદના ખુલાસા કરવાની તમને અરજ કરવી.”

આએ સખુત સાંભલી ઝોખીડીએ તેઓને ગુ-
શ થઈ પુછ્યું, “શું આએ હેલકરી બોલેછે તે
તમારી ફરમાસથી?” વજર સીવાએ બધાએ
હા કહ્યું. જેથી તે વધારે ગુસે થઈ, અને બોલી,
“આએ મકાનમાં દાખલ કરવાની આગમચ,
અને હું એખલાં હતાં તેથી તમને લીધે હ-
યુંને નહિનત ન પડે તે સાથે હું સરત કીધી
કે જે બીનાં તમને લાગે વલગે નહીં તે વીશે
પુછ્યું નહીં. અને તમને દાખલ કરી ગમત
આપીઆ બાદ તમારે કોલ તોડવા સાથે તમે જ-
રાખી આણુંકાણી કરતા નથી. શું હમારા સારા
સવભાવાને તમે લાભ લેઓછ, પણ તેથી તમે
ખરી જવાનાં નથી.”

એટલું બોલી ઝોખીડીએ જમીનપર પગ
અકાડીએ અને તરણુ વખત તાબડા ફેડીને
ફેલાવા લાગી કે “જલદીથી આવો.” તુરતજ
એક દરવાજો ઊંચડી ગયો, અને સાત કાલા
ગુલામે પોતાનાં હાથમાં તલવાર તથા બીજાં
હથિઆર લેઈ દાડી આયા. દરેક જણે એકેક
સેખસને પકડ્યો અને જમીન પર નાંખ્યો,
અને કતલ કરવા સાથે તેઓને ચારડાનાં વચ-
લા ભાગમાં ધસડી લઈ ગયા.

આ વખતે કલીકે કેટલે ગભરાતમાં હતો તે

નો કોઈપણ ખેતિવાલ કરી શકશે. પોતાના શે-
આણુ વજરની સલાહ નહીં માની તેથી તે
હવે પસતાવા લાગ્યો. એ સઘળાને જાનથી બે-
જાન કરે તેની આગમચ એક ગોલાંમે ઝોખીડી
અને તેણીની બેદનેને કહ્યું, “નામવર બા-
નુએ, એઓને ગરદન મારવાનો તમે હોકમ
આપોછ?” ઝોખીડી બોલી, “સખર, હું પેહલાં
એઓને તપાસી જોઈછ,” પેલા ધ્રુસતીથી અ-
ધમુવો થયેલા હેલકરી બોલ્યો, “ખોદા ખાતર,
બીજાનાં વાંક સાથે મને નાં બેજાન કર. હું
નીરઅપરાધી છું, અને બધો વાંક આએ લે-
કોનો છે. અરે! આપણો વખત કેવો હસી ખુ-
શીથી ગયો તો! આએ કમબખતીનું કારણ
તો આ કાણું જોગીએ છે, કુનીઆની સપાટી
ઉપર એક કોઈ શેહેર નથી કે જાંહાં એ કમ-
બખતોનાં પગલાંથી નુકસાન થતું નથી. બા-
નુ, હું અરજ ગુજાડ કે તકસીરવારની સાથે
બેશુનાહને નાં સજા કર, અને વીચાર કે
મારા સરખા કંગાલ ઉપર ગુસો ખતાવા કરતાં
એવાને મારી બક્ષવામાં વધારે કીરતી છે.” આ
સાંભળી પોતાનાં ગુસા છતાં ઝોખીડી મનમાં ઘ-
ણી હસી; પણ તેને જવાબ આપીઆ વગર
તે બીજાઓને ફરીથી ફેલાવા લાગી, “બોલો
તમે કોણુ છેઓ, નહીં તો હમાણાં તમે જાનથી
બેજાન થશો; હું નહીં ધારતી કે તમે સારા
માણસ છો, સખબ તેમ હોતો તો તમે આવી
ચાલ ચલાવતે નહીં.”

પોતાની જાંઘની એક ચારતનાં હોકમ ઉપર
તંગાંબેલી જોઈ કલીકે ધણું તપો ગયો, પણ
જ્યારે તેઓ કોણુ છે તે ઝોખીડીએ જાણવા
માથું ત્યારે તેને આશા આવવા લાગી. તે
વીચારવા લાગ્યો કે મારા હોધાથી વાંકે થશે
તો તે મને જોડી દશે; તેથી તેને વજરને
કાંનમાં કહ્યું, અને પોતે કોણુ હતો તે જાહેર

કરવા ફરમાવ્યું. પણ હાહ્યા વજરે તેમ કરવાને ના પાડી, અને કાનમાં જવાબ આપ્યો, “આપણે કરાણીનાં ફલ ચાખ્યાં.” તેવામાં ઝોબીદીએ પેલા જંગીઆ તરફ ફરીને તેઓને પુછ્યું, “શું તમે તરાણ બાઈ થાઓ.” તેઓમાંનાં એકે જવાબ આપ્યો, “નહીં બાઈ.” તેણીએ પુછ્યું “શું જનમથીજ એક આંખે આંધલા છેઓ?” તેણે જવાબ આપ્યો, “નહીં બાઈ, મેં એક આંખ ખોઈ તેની કાહણી ઘણી અજબજેબ જવી છે. આંખ ખોયા બાદ મેં ઘઠીને જવાં બોડાવી નખાવીઆં, અને હાલ તમે જુઓછો તેમ જંગીના લેખાસ લીધો.”

ઝોબીદીએ બીજા બે જંગીને તેજ સવાલ પુછ્યો, અને તેઓએ પણ તેજ જવાબ આપીઆ, પણ છેલાએ એટલું વધારે કહ્યું કે “ખાતું, હવે સાધારણ સખસ નથી તે દખાડવા સારૂ અને તું હમારી ઉપર દયા લાવે તે માટે હું તને જાણીછ કે હવે તરણે રાજનાં છોકરા

છઠ્યે; અને એકે આજની સાંજ સુધી હવે એક બીજાને ચોલખતા ન હતા, તોપણ એ વાત એકેકને જાણવાને હમારી પાસ પુરતો વખત હતો; અને હું ખાતરીથી કેહુંછ કે હમારા પેદર દુનીઆમાં ઘણાં વખાણ્યાલા હતા.”

આ સાંભલી ઝોબીદીનો ગુસ્સો ઉતરીઆ, અને તેણીએ પેલા ગુલાંબાને કહ્યું, “એઓને છોડો, ને એક મેરે ઉભા રહો. જેઓ પોતાના હવાલ ખરાબર જાહેર કરે તેઓને કંઈ ઈજા કરવી નહીં, અને જેઓ તેમ કરવાને નાં પાડશે તેઓને બચાવા નહીં.”

હયાં સેહરાઝાડી અટકી, અને તેણીની ચુપકીડીએ, તેમજ ખાંમદાદે સુલતાનને જાણાવ્યું કે ઉડવાનો વખત થયો, તેથી તે તૈયાર થયો, અને બાકીની વાત આવતી રાતે સાંભલવાનો દેખવ કીધો; પણ આ તરાણ કાણાં જંગીઆ કોણ હતા તે જાણવાને તે ઘણું ઈતેજાર હતો.

બીજી રાતે સુલતાનજદીને ડીનારજદીએ કહ્યું “વાહલી બેહન, અગર તુંને ઊંગ ન આવતી હોએતો પેલા તરાણ જંગીઆની દીલપસંદ વાત સારૂ કર.”

સેહરાઝાડીએ સુલતાનની રજા લીધી, અને પછી બોલી:— પેલા તરાણ જંગી, કલીફ, વજર, મસજર, અને પેલા હેલકરી દવાંખાંનાંપર એક ગલીચાપર બેઠા હતા, અને તેઓની નજદીક એક સોફા ઉપર પેલી તરાણ બેહન ખીરાજ

હતી, અને પેલા ગુલાંબો પોતાની બાઈનાં દોકમ બજવા તૈયાર ઉભા હતા.

પોતાની વાત કીધાથી છુટી જશે એવું સમજી પેલા હેલકરી પેહલાં બોલ્યા, “બાઈ, મારી વાત તથા હું કેવી રીતે હયાં આંચો તેનો તારુંને રોશન છે; તેથી કેહવાતું ઠાકુંજ બાકી રહ્યુંછ. જે જગા ઉપર હું કાંમ મેલવવા સારૂ ઉભો હતો તાંહથી તમારી બેહન અમાઈનીએ મને તેડીઆ. તેણીની સાથે તોપલી માથાંપર લઈ હું પેહલાંતો એક પીઠાંમાં ગયો, પછી પાલા-

વાલાને તાંહ, જેવાવાલાને તાંહ, મીઠાઈવાલાને તાંહ, અને તેઆરબાદ દવાખાનાંમાં ગયે; તાંહથી હયાં આયાં, જાંહ તમે જેહરખાંની કરી હવડાં તુલીક રાખીઓ. આ જેહરખાંની હું છુલનાર નથી. ખાંતું, આએ મારો હેવાલછે.”

આ સાંભલી ઝોખીડીએ હેલકરીને કહ્યું “ચાલ હયાંથી નીકલ; ફરીથી તારાં જોહાંકું નાં દેખાડતો.” હેલકરી બોલ્યો, “બાઈ, મને થોડો-

વાર વધારે ઉભો રહેવા દેવો; જેઆરે આ સખ-સોએ મારી વાત સાંભલીછ તેઆરે તેઓનાં હેવાલથી હું નાંવાકેરે રેહું એ વાજખી નહીં કેહવાએ.” પોતે બચી ગયા તેથી દીલમાં ખુશી થઈ તે હેલકરી બોલો, અને એક જોગીએ ઝોખીડી અને તેની બેહના આગલ પોતાનો હેવાલ નીચે મુજબ સહર કીધા:—

પેહલા નેગીની વારતા.

બાઈ, મેં મારી જમાણી આંખ કેમ ખોઈ.
અને નેગીની લેખાસ લેવાની સા સાથે મને ફરજ
પડી તે તમને જણાવા સાથે મારે કેહવું જોઈએ
કે એક રાજાને બેટો છે. મારા બાપનો એક
ભાઈ હતો જે પાસેનાં મુલક ઉપર રાજ ચલા-
વતો હતો. તેનાં બેટાની ઉંમર લગભગ મારા
જેટલી હતી.

હું તનમનની ફેલવણી લઈ ચુકો તેઆરબાદ
મારા પેદરે મને બાહર ફરવાની રજા આપી.
દર વરસે હું મારા કાકાને મળવા જતો હતો,
જેની દરબારમાં એક બે મહીનાં ગમતમાં કાહ-
ડી પાછો હું મારા પેદરનાં મુલક આવતો હતો,
આ જોલાકાતથી મારી અને મારા કાકાનાં છો-
કરાની વચ્ચે દાસતીનો ગાંઠ બધાયો. છેલીવાર
હું એને મળવા ગયો તેઆર એણે આગલનાં
કરતાં વધારે કાલજી બતાવી; અને એક દાહડે
મને જોઆકત આપવાને સાથે ઘણી તૈયારી કી-
ધી. હમે લાંબો વખત સુધી સુક્રાપર બેસી ર-
હયાં, અને બંને જમી રહયા બાદ તેણે કહ્યું,
“વાહલા ભાઈ, એક વરસની વાત ઉપર તું હયાં-
થી ગયો તેઆરથી મેં મારા વખતનો શું ઉ-
પચાય કીધોજ તેનો તુને ખેઆલ પણ આવશે
નહીં. એક ઈમારત બંધાવામાં મેં ઘણાં માણ-
સને કાંચે લગાડયાં હતાં, અને તે ઈમારત હાલ
રેહવા લાયક થઈછે; હું તુને તે મકાન દેખાડું
તેથી તું નાંખુસતો થશેજ નહીં. પણ પેહલાં-
એ બાબદ છુપી રાખવા સાથે તારે મને વચન
આપવો જોઈએ”

દાસતીને લીધે હું તેની અરજ નાં પાડી
શક્યો નહીં, તેથી મેં કસમ લઈ તેને વચન
આપ્યો. તેણે કહ્યું, “હું પાછો આગે તેટલાં

હયાં ઉભા રહો—હું એક પલમાં પાછો આગિજ.”
તેમજ તે પોતાની સાથે એક ઘણીજ ખુબસુરત
આરતને લઈ તુરત પાછો આયો. તે કોણ હતી
તે તેણે મને કહ્યું તેથી મેં તેણી વીશે
ખુબપરજ કીધી નહીં. તે આરતની સાથે હમે
પાછા સુક્રાપર બેઠા, બાહરની બાબદાપર વાત-
ચીત કીધી, અને એકેકની સલામતી લીધી. તે-
આરબાદ મારા પીતરાઈએ મને કહ્યું, “ભાઈ,
આપણે વખત ખોવો જોઈએ” નહીં, વાસતે આ
બાઈને તમારી સાથે લઈ એક ગુંબજનાં આકા-
રમાં બાંધેલી ગોર આગલ ચાલતા થઈ મારી
ઉપર મેહરબાની કરો. તમે તે જગા શેહલાઈ-
થી પીછાંનશો; દરવાજો ખુલોછે. તમે બંને સાથે
જાઓ, અને મારી રાહ જોજો, હું જલદીથી
આવી લાગશ.”

મારો વચન પાલવાને સાથે મેં કંઈપણ વ-
ધારે તયારી કીધી નહીં, પણ પેલી આરતને તે
જગાપર લઈ ગયો. હમે તાંહ પોહતાં એટલે
હમારી પાછલ સાહજાદાને આવતો જોયો. તે
પોતાની સાથે પાંણીનો એક કુન્ડો, એક કોરાડી,
અને છોએની એક નાની કોઠલી લઈ આવતો
હતો. તે કોરાડીથી તેણે પેલી ખાલી કબર
ફોડી. પછી તેને જમીનને ખોડી અને તે ક-
બરની નીચે એક ફાલકું મારી નજરે પડ્યું.
તેણે તે ફાલકું ઊંચક્યું કે તેની નીચે દાદર
મુકેલો હતો તે મારી નજરે પડ્યો. મારી પી-
તરાઈએ પેલી આરતને કહ્યું, “બાંતું, જે જગા
વીશે હું કેહતો હતો તાંહ જવાનો આએ રસ-
તોછે.” જેથી તે આરત તેની નજદીક ગઈ,
અને નીચે ઉતરી અને સાહજાદા પણ તેની
પાછલ જતો હતો, પણ પેહલાં મારી તરફ ફ-

રીને તે બોલ્યા, “વાહલા ભાઈ, તુંને જે તસદી પડીછ તે સાચું હું તારો ઉપકાર માંતુંછ. છેલી સલામ!” હું બોલી ઉઠીઓ “પેઆરા ભાઈ, આની શું મતલબ?” તેણે જવાબ આપ્યો, “કંઈ નહીં; તમે જે રસતે આયા તેજ રસતે પાછા સીધારો.”

દીવસ ઉગવાનો વખત નજદીક આવવાથી

સેહરાબદીએ વાત બંધ પાડી. મુલતાંન ઉઠ્યો, પાણુ તે સાહેબદા અને પેલી ઝોરત. જ્યોત્તવાતાં દતાઈ જવાને ધરિદા રાખતાં હોએ એણે દીસતું હતું, તેઓની મતલબથી વાકેફ થવાને તે ઘણા ઇતેજાર હતા; અને તે વીશે તે સઘણું જાણિ તે સાચું આવતી રાતની અધીરાઈથી રાહ જોતો હતો.

ખીજ રાતે હમેશની માંક દીનારઝાડીએ મુલતાંનાંને ઉઠાડી અને પેહલા જોગીની અધુરી વારતા પુરી કરવાની તેને અરજ કીધી, સેહરીઆરે પાણુ મુલતાંનાંને પોતાની મરજ દખાડી તેથી તેણી નીચે યુજબ બોલી:—

પેલા જોગીએ ઝોખીદીને કહ્યું “ખાંતું, સાહજાદાએ મને કંઈપણ જવાબ આપ્યો નહીં, અને તાંહથી મને રૂખસદ લેવી પડી. મારા કાકાનાં જેહલમાં હું આવ્યો તેઆરે મારી ઉપર દાડની અસર થવા લાગી તેથી હું લાગલો મારા ઝોરઝામાં ખીજાનાંપર પડ્યો. બીજે દાહડે સવારે ઉઠાંનેવાર જે બન્યું હતું તેપર વીચાર કરવા લાગ્યો; અને આ અજબ જેવા બનાવની બધી હકીકત યાદ આવવાથી હું તેને સપનાં તરીકે વીચારવા લાગ્યો. આવા વીચારને લીધે મેં મારા પીતરાઈને મલવાની ખાએશ ખતાવી અને તે મતલબથી નોકરને પુછવા મોકલ્યો. તે જવાબ લાચો કે રાતનાં શાહબાદા પોતાનાં ઝોરઝામાં સુતો હતો નહીં, અને તેનું શું થયું તેની તેઓને ખબર નહીં હતી, અને તેનાં ગુન થવાથી સરવેમાં ગભરાત પેદા થયો હતો. તેઓ

રજ મને માલમ પડ્યું કે પેલી ઘોર આગલના તાજુખી ભરેલો બનાવ તદન ખરો હતો. આથી હું ઘણા દલગીર થયો, અને જાહેર કબરસ્તાંમાં ગયો, જાંહ મેં તેનાં જેવી ઘણી કબર જોઈ. સારો દીવસ મેં જે ઘોરો તપાસવામાં ગુમાવ્યો, પાણુ તેનો પતો મલ્યો નહીં; અને એજ રવેશે મેં ચાર દીવસ નકાંમાં ગુમાવ્યાં.

આટલો વખત મારો કાકો શેકારે ગયો હતો તેથી પોતાનાં શેહરમાં હતો નહીં. તેને સાચું ઢોખતાં હોતા કંતાલી ગયો, તેથી તેનાં પરધાનાંને સમજાવી મેં મારા પેદરનાં સેહર તરફનો રસતો પકડ્યો. મારા પીતરાઈનું શું થયું તે જાણવાને પેલા પરધાન ઇતેજાર હતા, પાણુ એ વાત છુપી રાખવાને મેં કસમ લીધેલા તેથી હું કંઈપણ બોલી શક્યો નથી.

હું મારા શેહરમાં જાગીજી તેટલાં મારા મેહલની આસપાસ પેહરેગીર સીપાઈઓને ઉઠેલા જોયા, જેઓએ હું દાખલ થયો તેવો મને પાણુ જોરી લીધો. મેં કારણ પુછ્યું ત્યારે તેઓને સરદા બોલ્યો, “સાહબદા, તારો પેદર જે મરાણ

પાંચોછે, તેનાં બદલામાં લસકરે વડા વજરને પાદશાહ કેડવ્યોછે, તેથી નવા બાદશાહનાં નાંચે હું તુને પકડું છું.” તરતજ સીપાઈઓએ મને પકડ્યો, અને તે જાલેમની નજદીક ઘસડી ગયા. એ વખતે હું કેટલો તાણુપ તથા દલગીર થયો તેનો બાઈ તમેજ ખેચાલ કરો.

નીચલાં કારણસર આ ચંડાલ વજર મને ધીકારતો હતો. બચપણમાં મને તીર કાંમઠાંથી શેકાર કરવાનું ચેતક લાગું હતું, અને એક દીવસ હું અગાસી ઉપર કમાન લઈ ગયો તેવામાં એક પક્ષી મારી નજરે પડ્યું. મેં તીર છોડ્યો, પણ કમનસીબે તે પંખિરાંને બદલે આ વજર જે પોતાનાં મેહલની અગાસી ઉપર હવા ખાતો હતો તેને વાગો અને તેની આંખ કુટી ગઈ. આ વાતની મને જેવી ખબર પડી તેવાજ તેની પાસે જઈ મેં માંફ માંગી, પણ એ વાત તે કદી ભુલી ગયો નહીં, અને તક આવે તે-આરે પોતાનો ગુસે દખાડતો હતો. પણ હમણાં જેઆરે હું તેનાં હાથમાં સપડાયો ત્યારે તેણે ઘણી ઘાટકી રીતે મારી ઉપર ફીનો લીધો. મને જોતાંને વાર એક દેવાનાં માંણસની માંફક તે મારી આગલ આંચો, અને મારી જમણી આંખમાં પોતાનું આંગણું બોકી તે બોડી નાંખી, અને તેઆરથી તમે જુઓછો તેમ હું કાણી બન્યો.

પણ તે ભુલમગાર એટલું કરીને ધરાયો નહીં; તેણે એક પાંજરામાં મને બંધ કરવાનો હોકમ કીધો, અને જલાદને કહ્યું કે મને ગાંમમાં લઈ જઈ ગરદન મારી, મારી લાશને શેકારી પક્ષી-ઓને હવાલે કરવી.

તે હોકમ બજાવવા જલાદ મને જંગલમાં લઈ ગયો; પણ ઘણાં કલાવાલા કરી મેં તેનું દીલ પીગલાવ્યું. તેણે કહ્યું, “જા જલદીથી આ મુલકની બાહર નીકલી જા, અને ફરીથી

ગાંમમાં પગ નાં મુકતો, નહીંતો તારી સાથે મારે પાણ નાંશ થશે” તેની મેહરબાંની સાડ મેં તેનો ઉપકાર માંચો અને જ્યારે એખલો પડ્યો ત્યારે એક આંખનોજ બોગ આપી, આવી ભારે બલા-માંથી છુટ્યો તેથી દીલને દલાસો દેવા લાગો.

આવી હાલતમાં આવી પડ્યાથી હું ઘણો દુર જઈ શક્યો નહીં; હું એકાંત જગામાં દાહડે ભરાઈ રહેતો અને રાતે મુસાફરી કરતો હતો. છેલ્લે સરવાલે હું મારા કાકાનાં મુલકમાં આવી લાગો.

મારી ઉપર જે આક્રંત ગુજરી હતી તેનો ખરાબર હેવાલ મેં મારા કાકાને કહ્યો. તે બોલ્યો “અરે મેં મારો બેટો ખોચો એટલુંજ બસ નહીં હતું? અફસોસ કે મારો વાહલો ખીરાદર આ નાંહન છોડી ગયો, અને તારી આવી હાલત થઈ.” તેઆરબાદ પોતાનાં બેટાની કંઈપણ ખબર ન મલવાથી તે કેટલો બેચેન હતો તે કેહવા લાગો. એટલું બોલતાં તે કમનસીબ પેદરની છાતી ભરાઈ આવી, અને એવી રીતે માં. દેહમ કરવા લાગો કે હું પેલી વાત વધારેવાર છુપી રાખી શક્યો નહીં; તેથી કસમ લીધા હતા તે છતાં મારા કાકાને મેં બધું કહી દીધું.

તેણે ધીરજથી સઘલી બીનાં સાંભલી, અને તેઆરબાદ તે બોલ્યો, “મારા વાહલા ભતરીજા, તારા બોલવા ઉપરથી મને જરા આશ્ચ આવેજ. મને ખબરછેકે શાહનશાએ પેલી ગોહર બંધાવી હતી, અને તે જગાની પણ હું અટકલ ખાંધી શકુંજ; અને તુને પણ તેનો જરા ખેચાલ હશે તેથી મને આશાછે જે તે જગા આપણને જ-હશે; પણ જ્યારે તેણે બધું કાંમ છુડું રાખ્યુંજ, અને તુને પણ કસમ દીધા હતા, તેથી આપણે બોલ પણ છુપી રીતે કરવી જોઈએ.” પણ એ વાત છુપી રાખવામાં તેની પાસે બીજું અગત્યું કારણ હતું તેથી તેણે મને આગલથી વા-

કેંક કીધા નહીં, અને તે મને પાછલથી માલમ પડ્યું હતું.

છુપા લેખાસમાં હમે બાગનાં દરવાજામાંથી બાહર નીકળ્યાં અને પેલી જગા આગલ આવી લાગા. તુરતજ મેં પેલી ઘોર પારખી અને ઘણા ખુશી થઈ ગયા. પેલું કાલકું ઊંચકવાની હમે ઘણી કોશિશ કીધી પણ કંઈ વધ્યું નહીં કેમકે મારા ખીતરાઈએ તેને અંદરથી ચાણી લીધું હતું. અને હમે તેને ઊંચકી શક્યા.

મારો કાકો પેહલાં ઉતરીઆ અને હું તેની પાછલ ગયા; હમે પચાસ કદમ ગયા એટલામાં હમે એક આરકો જોયા, તાંહ ઘણી રોસની કીધેલી હતી, વચમાં એક હોજ હતું, એક બાનુ ઉપર બોરાક

પડેલા હતો, પણ કોઈ માણસ નજરે પડ્યું નહીં. પછી કુરતની નાંખેલા એક ઘોલીઆ હમારી નજરે પડ્યો. મારા કાકાએ કુરતની ઊંચકી અને સાંહજાદાને અને પેલી આરતને સાથે સુતેલાં.

હમે જોયાં, પણ તેઓને ભથીમાં નાંખી કાઢ્યા હોએ તેમ તેઓ અને બલી કોલસો થઈ ગયાં હતાં.

પણ હું વધારે તાનુબ એમ થયો કે આ કમકમાત ભરેલો દેખાવ જોઈ દલગીર થવાને બદલે મારો કાકો પોતાનાં બેટાનાં મોહ ઉપર થુક્યો, અને ધીકાર બતાવી બોલ્યો, “આતો આ ફુનીઆની સબજે, પણ પેલી જાંહનની સબજ સદા ચાલું રહેશે”; અને તે એટલાંથી ધરાયો નહીં, પણ પોતાનાં પગ માંથી પાવડી કાઢી તેણે પોતાનાં બેટાનાં ગાલ ઉપર એક ફટકો માર્યો.

સેહરાઝાડી બોલી, “પણ સાંહજ, દીવસ પ્રકાશ્યો છે તેથી હું દલગીર છેર્ગી કે વાત આ-

ગલ ચલાવી શકતી નથી.” આ વાત ઘણીજ તાનુબી ભરેલી લાગવાથી તે આવતી રાતે સાંભલવાના સેહરીઆરે ફેગવ કીધા.

“મારા કાકાએ કુરતની ઊંચકી” (ચરે ૧૧૩)

દીનારબદી હમેશનાં કરતાં સકારે ઉઠી, અને શેહરાબદીને કહેવા લાગી, “બેહેન, હું અરબ કંઈક કે પેહલા જોગીની વારતા પુરી કર. તેના અંત સોબલવાને હું ઘણી ઇનતેજર છેલ્લી,”

શેહરાબદીએ કહ્યું, “જોબીદી આગલ પેહલા જોગી બોલવા લાગો કે જેઆરે મારા કાકાએ પોતાના મુઝેલા છોકરાને આટલી ગાલો દીધી તેઆરે મારી અખબરોનીના પાર નહી રહ્યો. ત્રે કહ્યું, “સાહેબ, મારા પોતરાઈ ભાઈએ એવો તે શું ગુનાહ કીધો હતો કે તેનાં મુરદાને તમે આ ફેને પોંદ્યાહ્યું?” શાહે જવાબ આપ્યો, “બેટા, મારા એક જાની દાસ્તની બેટી, જે મારા મેહલમાં રહેતી હતી, તેને મારો બેટો, જે તે નાંમનેબી લાયક નથી, તે ચાહતો હતો. તે દાસ્તે મરતી વખતે પોતાની બેટીને મને સોંપી હતી. તેણીની શેહાદી બીજા સખસ સાથે કરવાનાં કોલકરાર થઈ ચુકી હતા, તોપણ પોતાનો વચન તોડી તે મારા બેટાને ચાહતી હતી. જેઆરે આ વાતની મને ખબર પડી ત્યારે સેવટને સાડ મને ધાસ્તી લાગી, અને છેલ્લે મારા હાથમાં જે ઉપાએ હતા તે કાંચે લગાડ્યા. મેં મારા બેટાને ઇપકો આપ્યો, અને જે આરત બીજાની થઈ ચુકી હતી તેની સાથે મોહબત કરવામાં આપણાં ખાનદાનને કેટલું ખરાબ લાગશે તે તેને ખતાવ્યું; અને તેવીજ રીતે પેલી આરતને પણ ત્રે સમજાવી; અને તેણીને બહુ જાપતીમાં રાખી. સાહુબદા સાથે તેને એટલું બધું તે જર પીધું હતું કે તેણીનાં રસતામાં જે

જે જે અડચણ નાંખી તેથી તેણીની મોહબત ઉસકેરાતી ગઈ.

“મારા બેટાએ પેલી આરત સાથ પોતાનો હવસ પુરો પાડવા અને તેણીને હયાં લઈ આવવા સાડ એક ઘોર બંધાવાને ખાંહેને આ જગા તૈયાર કરાવી. પછી મારી જોર હાજરીને લાલ લઈ તેણીનાં કેદખાંનાંમાં તે જોર જુલમથી દાખલ થયો, પણ મારાં નાંમને ખરાબ લાગે તેથી ત્રે એ બીનાં છુપી રાખી. આ નીચ કાંમ કરીઆ બાદ તેણીની સાથે લાંબો વખત ગુજરનાં સાડ આ જગામાં જેમ તું જુએછે તેમ તેણે વખત કાઢવા ખોરાક લાવી રાખ્યો. છે કે હયાં પેલીની સાથે તે બંધ થઈ રહે; પણ ખોદા જે આવાં નીચ કાંમને સાંમે થાએછે, તેણે એ બધેને વાજબી રીતે સજા કીધીછે.” એટલું બોલતાં તેની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં, અને હું પણ તેની સાથે સાંમેલ થયો.

તેઆર પછી મારી તરફ જઈ તેણે મને છાતીએ દાખ્યો, અને કહેવા લાગ્યો, “ખારા ભતરીજા, જો તે ચંદાલ બેટાને ત્રે ખોચાછ તો તેની ખોત તું ઘણી સારી રીતે પુરી પાડશે.” આથી હું બધે ફરીથી રહવા લાગા.

પેલી સીડીપર ચઢી હું તે કંગાલ જગામાંથી નીકળ્યાં. પેલાં ફાલકાને પાછું ઢાંક્યું, અને આ ભયંકાર બનાવ જેમ બને તેમ છુપો રાખવા સાડ તેની ઉપર માંટી નાંખી.

હું મેહલમાં જઈ પુગા ને રણસીંગડાને નગારાનો અવાજ હમારા કાંન ઉપર પડ્યો. હ-

વાની અંદર જે ધુલ ઉડી રહી હતી તે ઉપરથી હમુને માલમ પડ્યું કે કોઈ મોઢું લસકર આપતું હતું; અને જે વજરે મારા બાપને મારી નાંખી તેની ગાદી લઈ લીધી હતી તેનું જ લસકર હતું એવી ખબર મલી.

મારા કાકા પાસે તો પોતાનાં થોડા ચોકી-ખાન સીવાયે બીજું કંઈ લસકર તૈયાર નહીં હતું તેથી તે આ મોઢાં લસકરવાલા દુસમનની સાંમે થઈ શક્યા નહીં. તેઓએ શેહરની આસપાસ ઘેરો ઘાલ્યો, અને સાંમે થયા વગર દરવાજા ખુલા મુક્યા હતા તેથી તેઓ શેહરનાં ઘણી થઈ બેઠા. રાજાને પકડવા સાથે તેઓ મેહલમાં ગયા, અને તે બાધુરીથી પોતાનો ખચાવ કરીઆબાદ મરાણ પામ્યો. હું પણ થોડો વાર હીંમતથી લડ્યો પણ તેઓ પોતાની સંજ્યાને લીધે મારી ઉપર ફાવશે એવું સમજી પાછલે દરવાજેથી નાંસી જઈ રાજાનાં એક વીસવાસુ નોકરનાં મકાનમાં ભરાઈ બેઠો.

હું આવી રીતે ગમમાં ગીરફતાર થયેલો, અને કમબખતીથી ઘેરાએલો હતો તોપણ મારો જાન ખચાવા સાથે મને એક એલાજ સુજ પડ્યો. દાદી અને ભવાં બેઠાવી નાખી અને એક નેગીની લેખાસ લઈ હું શેહરમાંથી બહાર નીકળ્યો.

વખણાએલા કલીફ હાફેન અલરસીદનાં મુલકમાં આવી પુગો તાંહ તુલીક શેહરમાંથી જવાની મારી હીંમત થઈ નહીં. બગદાદ જઈ જે રાજાની સખાવત ફુનીઆમાં મસહુર છે તેનાં પગ પર માથું મુકવાનો મેં ઈરાદો રાખ્યો. હું મન સાથે કેહેવા લાગ્યો, “મારી અજબ જેવી કાંહુણીથી હું તેનું દીલ પીગલાવશ અને

તેની મદદ મેલવવા વના રેહશે નહીં.”

કુંકમાં કેટલાક દાહડાની મુસાફરી કીધા બાદ કાલે સાંજે હું શેહરમાં દાખલ થયો, અને કેણી તરફ જાઉં તેનો વીચાર કરતો હતો તેવામાં આ મારી પાસેનો નેગી મને મળ્યો, હુંને એક બીજાને સલામ કીધી અને મેં કહ્યું— “મારી માફક તમે પણ આ જગાથી અણખણાં છો.” તેણે જવાબ આપ્યો “હા બાઈ,” તેટલામાં આ તરીજો નેગી હમુને મળ્યો. એણે હમુને સલામ કીધી અને બોલ્યો કે હું બગદાદ શેહરમાં નવો આવેલો છું; તેથી હુંને સાથે મળ્યા, અને એક બીજાથી છુટાં પડ્યું નહીં એવો હેવાલ કીધો.

રાત પડી ગઈ હતી અને શેહરમાં કાંહાં જવું તે ખબર નહીં હતી. પણ સારા નસીબે હુંને તમારા દરવાજા આગલ આવી પોંદતા, અને દરવાજો ઠોકવાની હીંમત કીધી, જે ઉપરથી તમે શેહરમાંની કરીને હમુને અંદર લીધા. બાઈ મેં મારી આંખ કેમ ખોઈ, અને કેવી રીતે તમારા મકાન આગલ આવી લાગો તેનો આયે હેવાલ છે.

ઝોમીદીએ કહ્યું, બસ, હવે તારે ગમે તાંહ જ.” પેલા નેગીએ બીજાઓના હેવાલ સાંભળવા સાથે ઠાખવાની રજા માગી.

હવાં શેહરાબાદીએ સુલતાનને કહ્યું, “સાહેબ, “મુરજ પરકાશીઆ છે તેથી બીજા નેગીની વાત હું ચલાવી શકતી નથી, પણ જો તમે નાંમવર કાલે એ વાત સાંભલશે તો તેથી તમને પેહલાની વારતા જતલીજ ગમત મલશે.” સુલતાને એ વાત કબુલ રાખી, અને દરબારમાં જવા સાથે તૈયાર થયો.

પેહેલા જોગીની વાતથી જોટલી ગમત મલી હતી તેટલી બીજા જોગીની પણ વાતથી મેલવવાની આશાથી દીનારબદી શુલતાંનાં ઉઠાડવાને ચુકી નહીં.

તે બોલી, “એહન, તમને ઊંઘ ન આવતી હોયતો બીજા જોગીની વારતા સહર કરો.” જોથી શહેરાબદી નીચે ચુંબ બોલવા લાગી:—

શાહેબ, પેહેલા જોગીની વાત આખી મંડલી-

ને, પણ તેમાં મુખ્ય કરીને મુલતાનને ઘણી તાબુખી બરેલી લાગી; અને જોકે પેલા ગુલાંમાં હાથમાં તલવાર લઈ ઉભા હતા તો પણ મુલતાને વજરને કહ્યું, “જે ઘણી વાતો સાંભલી છે, પણ કોઈ પણ આની બરાબરી કરી શકતી નથી.” જ્યારે તે એમ બોલતો હતો ત્યારે બીજા જોગીએ ઝોખીદી આગળ પોતાનો હવાલ સહર કીધો.

બીજા જોગીની વારતા.

તેણે કહ્યું, ખાનુ, તમારો હોકમ માંની મારી છંદગીનાં અજબ બનાવોના હેવાલથી તમને વાકેફ કરવાની ફરજ અદા કરું છું.

હું એક પાદશાહનો બેટો છું, અને બચપણથી મારામાં સારા ગુણો જોઈ મારા પેદરે અને તન અને મનની કેલવણી આપવાને કંઈ પણ ખાકી રાખ્યું નહીં.

જ્યારે હું વાંચતાં લખતાં સીખ્યો ત્યારે આખી કોરાન મેં મોઢે કીધી, અને તેને પુરેપુરી સમજવા સાથે જે પંકાઓલા અંથ કરતાઓએ તેની ઉપર સાદત આપીછે તેઓનાં પુસ્તકો વાંચ્યાં, ધરમ સંબંધી બાબદો વાંચી રહી, જે તવારીખનાં પુસ્તકો ઉપર ધેઆન દોડાવ્યું; અ-

ને ત્યાર બાદ કીઓનાં અંથથી વાકેફ થયો. જે પછે અરબી ભાશાનો અભ્યાસ કીધો. એ સાથે શાહેબદાને લાચકની કસરતો પર પણ જે ધ્યાન આપ્યું. પણ સરવે કરતાં લખવાનો મને ઘણો શોખ હતો અને મારા મુલકનાં મુનસીબો કરતાંબી મારા અક્ષર ઘણાં સારા હતા.

મારા પેદરનાં મુલકમાં મારી વખાણ થવા લાગી એટલુંજ નહીં, પણ હાંદુસતાન જેવા ફર મુલકમાં મારી તારીફનાં સંખ્યાનાં રાયા, તે આ બાદ મુલકનાં શેનશાહે મને મલવાને ખાદેશ બતાવી, અને ઉમદા નજરાણા સાથે એક એલમી મને બોલાવા મોકલ્યો. ઘણાં કારણને લીધે મારો પેદર આથી ખુશી થયો. મુશાફરી કરવાથી અને

પારકી દરબારોમાં જઈ આવીઆથી મારા જેવી ઉમરનાં શાહજાદાને શું કામદા થાએછ તેથી તે વાકેફ હતો, તે સાથે વલી હાંન્દનાં શેનશાહ સાથે દાસ્તી કરવાને તે આતુર હતો. પેલા એલચી સાથે હું જવા નીકળ્યો, પણ રસતો ઘણો કઠણ અને લાંબો હતો તેથી મોઠો રસાલો સાથે લીધો નહીં.

એક મહીનો મુસાફરી કરીઆબાદ દુરથી હજે ધુલનું વાદાલું જોયું, અને પચાસ હથીઆર બં-

ધ સવારો હમારી નજરે પડ્યા. તેઓ કુંતારા હતા અને હમારી તરફ ઘોડા દોડાવતા આવતા હતા.

એટલામાં શેહરાબદીએ દીવસ પ્રકાશો લેઈ મુલતાનને કહ્યું જેથી તે ઉઠ્યો; પણ પેલા પચાસ સવારો અને હાંન્દી એલચી વચ્ચે શું થયું તે આવતી રાતે જાણવાને તે બહુ ઇનતેજર હતો.

ખાંમદાદને વખતે દીનારઝાડી ઉઠી અને પોતાની બેઠનને કેહવા લાગી, “વાહલી બેઠન, અગર તું ખાખથી બીદાર થઈ હોએતો મેહરબાંની કરી બીજા જોગીની વાત આગલ ચલાવ.” સેહરાઝાડી નીચે મુજબ બોલવા લાગી:—

પેલા જોગીએ ઝોબીડીને કહ્યું, ખાંનું, મારા પેદરે હાંન્દનાં મુલતાંન સાથે નજરાંણાં આપેલાં તેથી તથા બીજા સાંમનથી લાહેલા દંસ ઘોડા મારી સાથે હતા અને મારો રસાલો ઘણો થોડો હતો તેથી તે કુટારા બાધુરીથી હમારી આગલ આયા. હમારાથી તેઓની સાંમે થઈ શકાયું નહીં તેથી હમે તેઓને કહ્યું કે હાંન્દતાંનનાં મુલતાંનનાં હમે એલચી હતા. આવા માંહન પુરૂષનાં નાંમને માંન આપી તેઓ હમુને કંઈ પણ ઇજા કરશે નહીં એવી ઉમેદથી હમે એમ કહ્યું. પણ તે કુટારાઓએ તુંનદીથી જવાબ આપ્યો, “તમારા મુલતાંનને હમે શા શા માંન આપીએ? હમે કંઈ તેની કૈયત નથી. અને

તેની સરહદપર ફરતા નથી.” એટલું બોલી તેઓએ હમુને ઘેરી લઈ હમારી ઉપર હુંમલો કીધો. બન્યું તાંહમુધી મેં મારો ખંચાવ કીધો; પણ મને જખમ લાગ્યા અને પેલા એલચીને તથા મારા અને તેનાં રસાલાને જખીન ઉપર પડેલા જઈ મારો ઘોડો જખમી થયેલા હતો તોપણ તેને જેમ બને તેમ મેં દોડાવ્યો. પણ થોડાવારમાં થાકથી અને જખમને લીધે લોહી વેહવાથી મારો ઘોડો જખીન ઉપર પડ્યો અને મરી ગયો. એથી મને કંઈ વાળું નહીં, અને મારી પછવાડે પણ કોઈ આવતું હતું નહીં તેથી મેં તરફ બાંધી કે કુટારાઓ પેલી કુટ વેંદેલી લેવામાં ગુંટાયા હશે.

સવાર પડેલી જઈ સેહરાઝાડીને ચુપ બેસવાની ફરજ પડી. દીનારઝાડી બોલી, “બેઠન કાલે સવારે હું ઘણી જલદી ઉઠશ કે આજનો બદલો કાલે વલી જાએ.” કંઈ બોલ્યા વગર સેહરીઆ

મુલતાંનાંને શુરજ પ્રકાસવાની ઘણી આગમચ ઉડાડવાને દીનારબદી ચુકી નહીં. તોણીએ કહ્યું, "વાહલી બેહન, અગર તું હોશીઆર થઈ હાએતો પેલા જોગીની વાત આગલ ચલાવ." સેહરાબદીએ કહ્યું, "હું તૈયાર છું;" અને તે-ણીએ નીચે મુજબ પેલી વારતા આગલ ચલાવી.

થયા હતા તેને પાટાથી બાંધી લઈ હું આખો દાહડો ચાલ્યો, અને એક પાહડ આગલ આવી પુગો જ્યાં એક ગોડાનો રસતો મારી નજરે પડ્યો-હું તેની અંદર ગયો, અને રસતામાંથી એકઠાં કીધેલાં ફેલ ખાઈ તાંહ રાત ગુજરી.

ઘણાંક દાહડા સુધી મેં મુશાફરી કીધી, પણ

મારો ઘોડો જમીન ઉપર પડ્યો. (સૈ ૧૧૭)

પેલા જોગીએ કહ્યું, કે જોકે મને જખમ લાગો હતા તોપણ કોઈની મદદ વગર હું પારકા મુલકમાં એખલો હતો. પેલા લુટારાઓનાં હાથ-માં પાછો સપડાઈ તેની ધાસતીથી ઘોરી રસતે હું ચાલી શક્યો નહીં. મને જે સેહજ જખમ

રેહવાનું એકપણ મકાન દખાયું નહીં. એક મહીનાં પછી હું ઘણી વસતીવાલાં એક મોટાં શેહરમાં આવી લાગો. એ શેહરની આસપાસ બેશુમાર જહરા હતા તેથી તાંહ વસંતરતુ સદા રાજ ચલાવતી હતી.

એ જગાપર જે પુશનું માં ચીજે મારી નજરે પડી તેથી મને જરા ધીરજ મલી, અને થોડોક વખત હું મારું કુખ વીસરી ગયો. મારો ચેહરો તથા હાથ પણ શુરજનાં તાપથી કાલા થઈ ગયા હતા; લાંબી મુસાફરીને લીધે મારા જોડા ફાટી ગયા હતા તેથી ઊંઘાડે પગ ચાલવું પડતું હતું; તે સાથે વલો કપડાં પણ ફાટી ગયાં હતાં. હું કાંઈ આવી લાગો હતો તે પુછવા સાથે હું શેહરમાં દાખલ થયો, અને એક દરજી જે પોતાની ફુકાંનમાં કાંમ કરતો હતો તેને મેં એ સવાલ પુછ્યો. મારી રીતભાંત ઉપરથી મને કોઈ જોડા દરજનું માંગુસ સમજી તે દરજીએ પોતાની પાસે મને બેસાડ્યો, અને હું કોણ હતો, અને કાંઈથી અને શા સાથે આયો તે પુછવા લાગ્યો. મારી તમામ હકીકતથી કંઈપણ આંશુકાંણી વગર મેં તેને વાકેફ કીધી.

તે દરજીએ પ્યાંનથી સાંભળ્યું; પણ હું બોલી રહ્યો એટલે દેલાશી આપવાને બદલે તેને મારો ગમ વધારીઓ. તેણે કહ્યું, “મારી આગલ જે કંઈ તે કહ્યું છે તે બીજા આગલ બોલવાની સંભાલ રાખજે, કારણ આ મુલકના રાજા તારા પેદરના કતો વેરીછે, વાસતે તેને જો તારી ખબર મલશે તો તે તુને કંઈ ઈજા કરીઆ વીનાં રહેશે નહીં.” પછે તે દરજીએ પેલા રાજાનું નામ લીધું જેપરથી તેની સચાઈ વીશે મારી ખાતરી થઈ.

આ સારી સલાહ સાથે પેલા દરજીના મેં ઉપકાર માંચ્યો, તેની મરજી પરમાણી ચાલવાની ખાએશ દેખાડી, અને તેની નેહરબાંનીનો બદલો વાલ્યા વગર રહેવશ નહીં એવી તેની ખાતરી કીધી. હું બુખો હતો એવું સમજી તેણે મારે સાથે ખાંચું મંગાવ્યું, અને પોતાનાં મકાનમાં ઉતારે આપવાની બોહસે કીધી, જે મેં કબુલ રાખ્યું. થોડાક દાહડા રહી મારી થાક ઉ-

તરી ગઈ ત્યારે મેં વીચાર કીધો કે આફતનાં વખતે પોતાનું ગુજરાન કરવા સાથે શાહબંદા-ઓએ પણ કંઈ હુનર ઇઆ ધધો સીખવો જોઈએ, અને બીજાની ઉપર બોળ તરીકે પડી રહેવું જોઈએ નહીં; તેથી મેં તેને કહ્યું કે બો-દાઈ અને માંગુસનાં કાયદાથી હું વાકેફ છું અને ઘણી સરસ રીતે લખી તથા બેત જોડી જાંચું છું. તેણે જવાબ આપ્યો, “આથી તમે આ દેશમાં રોતીનો એક નવાલો પણ મેલવી શકશો નહીં. જો મારી સલાહ માનોતો મનુનનાં કપડાં પેહરો, અને તમારો બાંધો મજબુત માલમ પડે છે તેથી પાશોનાં જંગલમાં જઈ લાકડાં કાપી લાવી બજારમાં વેચો. હું ખાતરીથી કહું છું કે આ ધધાથી કોઈપર આધાર રાખ્યા વીનાં તમે તમારું ગુજરાન કરી શકશો, અને આ બદખખતીનાં વાંદલાં જે તમારાં મુખની વચમાં આ-વેછે, અને તમારું નામ નીસાંન છુપાવાની ફરજ પાડેછે, તે વીખરાઈ પણ જોઈએ તેને સાથે આ-શા રાખવાને પણ એ તમને કાંમ લાગશે. હું તમને એક દારકું અને કોદાલી આપું છું.”

એ કાંમમાં હલકાઈ અને મેહનત હતી તે છતાં ગુજરાન પેદા કરવા સાથે મેં તે કબુલ કીધું. બીજે દાહડે પેલા દરજી મારે સાથે એક દારકું, કોદાલી અને એક તુકો સાહચો લાચો. અને એજ રીતે જે ગરીબો રોતી પેદા કરતા હતા તેઓને પોતાની સાથે મને પણ લઈ જવાને ભલાંમાણુ કીધી. તેઓ સાથે હું જંગલમાં ગયો અને મારાં માંધા ઉપર ઊંચકાએ તેટલાં લાકડાં લાચો, જે તે દેશનાં મુનાનાં અરધા સીકા સાથે મેં વેચ્યાં. જોકે જંગલ દુર ન હતું તોપણ તાંહ લાકડાંની અછત હતી. થોડા વખ-તમાં મેં ઘણાં પૈસા મેલવ્યા, અને પેલા દરજીનું માંગતું આપી દીધું.

એ પ્રમાણે એક વરસ મુધી ચાલું. એક દા-

હડે હમેસનાં કરતાં હું જંગલમાં આગલ ગયો, અને એક ખુશનુંમાં જગા જોઈ તાંહ કાપવા લાગો. એક ઝાડનું થડ ઉપેડી કાઠતાં એક ફાલકાને લોખંડ-

ની કડી લગાડેલી મેં જોઈ. તેની ઉપર જે માતી હતી તે મેં કાઢી નાંખી, તે ફાલકાને ઊંચક્યું તો એક દાદર મારે નજરે પડ્યો, જેથી મારા હાથમાં કોદાળી રાખી હું નીચે ઉતરીયા.

જ્યારે હું નીચે ઉતરીયા ત્યારે મને માલમ પડ્યું કે તે એક મોટો મેહલ હતો. આ મેહલમાં ઘણી રોશની હતી. ખીહતો ખીહતો હું આગલ વધ્યો, અને મુનેરી થાંભલા ઉપર ઉભી કરેલી એક અ-

ગાસી ઉપરથી જતાં એક ઊંચી ઝાલાડની અને નાંજ નખરાં ભરી નાંજનીને મારી તરફ આપતી મેં જોઈ. તેને જોઈ હું ઘણા તાજુખ

થયો, અને મારી નજર તેની તરફ લાગી રહી.

દીવસ પ્રકાસીઆ તેથી સેહરાઝાદી ચુપ બેઠી

પેલા ૧૨૭૭ નું માંગુ આપી દીકું. (ચૈ ૧૧૯)

મારા હાથમાં કોદાળી રાખી હું નીચે ઉતરીયા. (ચૈ ૧૨૦)

ખડુતો નહીં હોએ, પણ કાલે સવારે આપણે વીચાર કરશું."

પણ દીનારઝાડીએ કહ્યું, "વાહલી બેહન, આજે જે તે કહ્યું તેથી હું ઘણીજ ખુશી થઈછ, અને આશા રાખુ છું પાછલનો ભાગ પણ એવોજ તાજુખી ભરેલો હશે." મુલતાંએ જવાબ આપ્યો, "બેહન, ખીજા જોગીની વારતાના પાછલનો ભાગ તો જે કંઈ મારા ખાવીદ મુલતાને આગલ સાંભળ્યુંછ, તે સરવે કરતાં સરસ અને સાંભલવા લાયકછ." સેહરીઆરે કહ્યું, "એકલું

મુલતાંનાંને હુમેશના વખતપર ઉઠાડીઆંથી તેણીએ મુલતાંનાંને જાણાવ્યું કે બીજા ભોગીએ તેની વાત નીચે મુજબ આગલ ચલાવી:—

તે બોલ્યો, પેલી ઝોરતને મારી નજદીક આવવાની તબદી નહીં પડે એવી ખાહશથી હું તેણીની કને જલદીથી ગયો. તેણીને વાંકાવરી જેવી મેં શલાંમ કીધી કે તે બોલી, “તમે કોણ છો—માણસ કે છન?” મેં જવાબ દીધો, “ખાંનું, હું એક માણસ છું, મારે છન સાથે કાંઈ પણ ધિલાકો નથી.” તેણીએ એક હાથ મારી કહ્યું, “તું અતરે કેવી રીતે આવ્યો છે? હું આએ જગ્યાપર પચીસ વર્ષ થયાં વસુ છું જે અરસામાં તુંજ પેહલો માનવી મારી નજરે પડ્યો છે.”

તેણીની ઘણીજ ખુબસુરતી, જેથી હું બેભાન બની ગયો હતો, તથા જે મીઠા અને નમનતાઈ ભર્યા સખુને તેની વાપરતી, તેથી હીમત કરી હું બોલ્યો, “ખાંનું, હું તમારા પ્રસ્નનો ઉતર વાળું તે આગમજ મને જાણાવા દેવાની તમે પાસે રજા માણું છું કે તમોને આવી રીતે એકાએક મલવાથી હું બેહદ ખુશી થઈશું, અને જેથી મારા કુખમાં ઘણા ગતાદા થયો છે; અને કદાચ તમે હુમનાછો તે કરતાં મારું અતરે આવડું તમોને વધારે સુખી કરવાનું સાંધન પણ થઈ પડશે.” મેં પછે તેનીને જે ભાથગસાલી ખતાવથી, મારા જેવા એક રાજાનાં બેઠાનું જે હાલતમાં તેની આગલ ઉભા હતો તેમા જડ થયું, તેથી વાંકે કીધી; વળી નસીબના જરે હું તેણીના રેહકાંને રસ્તો કેવી રીતે જાનવાને પાં-

મયો, કે જ્યાં મેં તેણીની સઘલી હાલત તરફ નેઘાહ કરતાં સુખથી દુર કીધેલી તેણીને દીધી, તેનું જ્યાં તેણીની આગલ કીધું.

તેણીએ ફરી એક હાથ મારી કહ્યું, “અરસોસ! સાહાજકા તું જે ધારેછે તે ખરેજ છે, કે આએ દખદખા ભરેલું ખંદીખાંનું કાંઈ નહીં પણ એક જુલમનું રેહકાંન છે. કુનીઆમાની સઉથી મનપસંદ જગામાં જે આપણી ખુશી ઉપરાંત આપણને રાખવામાં આવેતો કંધી પણ તે મોજ આપી શકે નહીં. તમોને અબજુસના ટાપુના મોટા રાજા વીરો સારી પેઠે ખખર હશે, કે જે ટાપુનું નામ ત્યાંના વખતાચલા અબજુસના લોકકાં ઉપરથી આપવામાં આવ્યું છે. હું ત્યાંની સાહાજકી તથા તે રાજાની બેઠી છું.”

ત્યાંના રાજા, મારા પીતાએ, મારે માટે એક ખાવીદ સોધી કાઢકયો, જે સાહાજકો મારો પીતરાઈ થતો; પણ મારાં લખની રાત્રે, અબજુસના ટાપુની દરબાર તથા રાજ્યની ખુસાલી વચે, એક છન મને ઊંચકી લઈ ગયો. હું ધારતીથી બેસુધ થઈ ગઈ હતી; અને જ્યારે હુસ્યાર થઈ ત્યારે મેં મને અતરે દીધી. ઘણા વખત સુધી હું ગમગીનીમાં ગરકાવ રહી, પણ વખત જવાથી તથા ગરજની મારેલી છનને જોવા તથા ભેતવાની મને આહત પડી. તમોને મેં કહ્યું તે મોઆરકે પચીસ વર્ષ થયાં હું આએ જગ્યામાં; વળી મને કબુલ કરડું જોઈએ કે મારી મોજને વાસ્તે જેખી જોઈએ તે અતરે તૈયાર છે; જે સાથે સાહાજકીને લાયક ને પેહરવાસ તથા ઘરેણાથી હું ખાલી નથી.

દર દસમે દીવસે છન* અતરે આવેછે અને એક રાત રહેછે; અને તેથી વધુ વખત તે કંઈ રહે-
તો નથી; પણ તેને મને કહ્યુંછેકે જો મારે તેનું
દીવસે કે રાતના કાંઈ કામ પડેતો, આએ એક તલે
સમ તેને આપી મુકયોછે, અને જે આએ આરડાની
અંદર દાખલ થતાંજ મુકવામાં આવ્યોછે, તેને મારે
હાથ લગાડવો કે તે આવી હાજર થશે. તેને
છેલા આયાંને ચાર દીવસ થયાછે, અને બીજા છ દી-
વસ પુરા થાય ત્યાં લગત તે આવશે નહીં; તે-
થી જો તમારી ખુશી હોયતો તમે પાંચ દીવસ
મારી સાથે રહો અને હું તમને તમારી પડવી
પરમાણુ માન આપવાની ચત્ન કરીસ.” હું એ-
ટલેતો મગન થઈ ગયો કે મારા ખોહામાંથી
નાનો સખુનજ નીકલવો માહાલ હતો. સાહા-
જીએ મને હમામખાંનાંમાં જવાને કુરમાવ્યું,
જે આપણેથી વીચાર થઈ શકે તે કરતાં સરસ,
ખોહાલું તથા સંગારેલું હતો; જેમારે હું બહાર આ-
યો ત્યારે મારા કપડાંને બદલે મારી નજરે એક
ઘણેજા કીમતી પોશાક પડ્યો, જેની કીમત તે
કપડાંમાં સાહાજી સાથે ખેસવાને જે મને સ-
ગવડ થઈ પડી તેથી વધુ મારે મનસે થઈ હતી.
હજે જરીન ચાદર બીછાવેલા એક કોચ ઉપર
બેઠાં. થોડાવાર પછે તેણીએ ઉમડા ખાંનાંનાં
ખાંનચા તેબલપર લાવી મુકયા. હજે સાથે ખા-
ધું અને બાકી રહેલા દીવસ ખુસાલીમાં કાઢા-
ડ્યો.

બીજે દીને મુકરા ઉપર તેણી એક જુના
દ્રાક્ષના દારૂના સીસા લાવી, કે જે મારાં આ-
ખ્યામાં આવેલા સઘલા દારૂને એક કોરે ખેસાડે
એવો સ્વાદીસ્ત હતો; મને માંન આપવા માટે

* આએ વાતના કેટલાક લખનારા એમ કહેછે
કે છનથી, જે આત જુલમથી તેના કુટુંબની ખુ-
શી ઉપરાંત કાઢાડી બધી ગયો હોય, તેનો પાસે દસ
દીવસના અંતર વગર જઈ શકાય નહીં.

તેમાનો થોડો તેણીએ પણ પીધો. આએ સ-
રાખથી જ્યારે હું ચકચુર બનયો ત્યારે મેં કહ્યું,
“ખુબશુરત સાહાજી, તમાને આએ રીતે બં-
દીવાન થવાને હવે બહુ દીવસ થયાછે. મારી
સંગાયે તમે આવો; આએ ખોટી મોજમોજ
છોરી દેધને વર્ષો મુઘી ન જોયલી દીવસની રો-
સનીનો લાલ લેવો.” તેણીએ હસીને કહ્યું; “સા-
હાજી, મુગો મુગો ધીરજ રાખી બેસી રહે. જો
દરેકે દરેક દાહાડામાં તું મારી કને નવ દીવસ
રહેશે અને દસમે છનને માટે રેહવા દેશેતો,
કુનીઆં પેદા થયાં પછેની સઘથી સરસ દીવસની
રોશની જેવાથી બેનરીખ રેહવાને હું ખુશી છું.”
મેં કહ્યું, “સાહાજી; તમે એમ બોલોછો તેનું
કારણ તમે છનથી બીહાજો તે સીવાય બીજું
કાંઈ નથી. મને પુછેતો એને માટે હું એટલી
શૂઠી ફેરકાર કરું છું કે તેનાં તલેસમનાં હું કતકે
કતકા કરી નાખીશ. તેને આવવા દેજો; હું તે
માટે તૈયાર રહીશ; અને જમે તેવો તે જો-
રમંદ તથા ખાહાદુર હશે તોપણ મારી બાજુનો
હું તેને સ્વાદ ચખાડીશ. હું કસમ લઈને કહું
છુંકે એને પેલેલાં મારી કુનીઆમાના સઘલા છ-
નોનો નાશ કરી નાખીશ.” સાહાજી એમ કી-
ધાંથી શું થશે તે બનતી હતી તેથી તે તલેસ-
મને હાથ નહીં લગાડવા સાથે મારા કાલાવાલા
કરવા લાગી; “કારણ, તેણી બોલી, “એમ
કીધાથી આપણુ બનેનો નાશ થશે. છનની શ-
કતી કેટલીછે તે હું તરત કરતાં વધુ બનું છું.”
સરાખની જનુનમાં આવવાથી મેં તેનું સાંભ-
ર્યું નહીં; મેં તે તલેસમને મારા પગથી એક
લાત મારી જેથી તેના કતકે કતકા થઈ ગયા.

આટલું બોલી સેહરાજી દીવસ ઉગેલો જઈ
ચુપ રહી, તથા સુલતાન તલેસમ ભાગાંથી કાંઈક
અજબઅજબ બતાવ થયો હશે એવું વીચારતો
ઉઠ્યો; અને તેને એટલાં માટે એ વાત સઘલી
પુરે પુરી સાંભળવાનો ઠેકાવ મનસે કર્યો.

દીનારાજી, દીવસ રોશન થવાની જરા આગલ ઉઠવાથી સુલતાનાને કેહવા લાગી, “એહન, જે તમે નીનદ્રાથી ખલાસ થયાં હોવોતો, પેલાં બોયરાંનાં મેહલમાં તલેસમ ભાંજવા પછે શું બન્યું તેથી હમેને વાકેફ કરો.”

મેહરાબદી—હું તેજ તમને કેહવાને તૈયારી કરું છું. એમ કહી બીજા જોગીની વાત નીચે મુજબ તોણીએ આગલ લખાવી:—

તલેસમ જેવો ભાગો કે તે મેહલ પડી જતો હોય તેમ હીલવા લાગો. વીજલી તથા અંધારાં સાથે એક ધારેતી ભરથો અવાજ સાંભલાવા લાગો. આએ દેહસત પેઠા કરનારો અવાજ સાંભલી મારો સરામ ઉડી ગયો ને જે એવકુશી મે કીધી હતી તેના મને વીચાર આયો. પણ હવે ઘણું અશુર થયું હતું. મેં પુછ્યું, “સાહાજી, આએ સઘલાંની મતલબ શું?” પોતાની કાંઈપણ દરકાર કર્યાં વગર તોણીએ જવાબ દીધો, “અફસોસ! તું જે જલદી નાહસી નહીં શકશેતો તારી કમખખતી આવીછે.”

મેં તોણીના કહ્યાં મુજબ કીધું. પણ હું એટલો તો બીધેલો હતો કે હું મારી કોઠારી તથા દારકું સાથે લેતાં વીસરો ગયો. જે દાદરેથી હું નીચે ઉતર્યો હતો તેને મથાલે મારા પોંહાંચવા આગમજ તો પેલો જાગુઈ મેહલ ઉગડ્યો તથા છનને રતેતો આપ્યો. તેને સાહાજીને બહુજ ગુસાથી પુછ્યું, “શું થયુંછે; તે મને સાને માટે બોલાવ્યો?” સાહાજીએ કહ્યું, “મારો જીવ ફરી આવવાથી, તમે જોવાછો તે

ખાતલી હું અતરે લાવી, અને તેમથી બેત્રણ વખત શરામ નાશ કીધો, જે પછે મારા પગે જરા લપેરો ખાધાથી આએ તલેસમપર હું જઈ પડી ને તે ભાગી ગયો; એજ સઘલો ખનાવ બન્યોછે.”

આએ જવાબથી પેલો ગોસામા આવેલો છન બોલ્યો, “તું જે શરમ આરતછે, અને તું બોલેછે તે જુકુંછે. આએ કોઠારી તથા આએ દારકું કયાથી આયાં?” સાહાજીએ જવાબ દીધો, “મેં તે હમનાજ જ્યાં, મને તેમની કાંઈ ખબર નથી. તમારા એકદમ દાખલ થવા સાથે કદાચ ગરાદાઈ આયાં હશે, અને તમે પોતેજ અનજનપણે તે સાથે લાવેલા લાગોછો.”

છને કાંઈપણ કેહવા વગર તે સાહાજીને ગાલ દેવા તથા માર મારવા માડ્યો, કે જેથી થાતી ગડબડ મને સમભલઈ સાહાજીની દયા ઉપજવનારી ચીચારીએ સાંભરી મારેથી થોભી શકાયું નહીં. તોણીએ આપેલા મે કપડાં કાઢાડી નાખ્યાં હતાં તથા મારાં પેરી લીધાં હતાં, જે આગલે રોજે હમામખાંનાંમાંથી બાહર નીકળતાં મેં દાદરપરજ મુક્યાં હતાં. હું ઉપર જલડીથી દાડ્યો, કારણ મારેથી જે બન્યું હતું તેથી હું જોલો ગાંડો થઈ ગયો હતો. એક ઘાતકી છનના હાથ તલે એક સઘથી ખુબશુરત નાજનીની કમખખતી કરવાથી હું મારા મનશે સઘથી મોટો ગુનેહગાર તથા નીમખહરામ મને સમજવા લાગો. મેં વીચાર્યું, “ખરૂં હતું કે તે પચીસ વર્ષની બધીવાંન હતી, પણ છુતાપણ સીવાયે

તેણીને બીજી કસાંની ગરબ હતી નહીં. મારી બેવકુફીથી તેણીના સુખનો અંત આણે હતો, તથા તે એ ઘાતકી દેવને સ્વાધીન થઈ હતી.” મેં બોચરાંનો દરવાજો ખંધ કીધો તથા તેપર પાછી ધુલવાલીને લાકડાંનો એક ભારો લઈ, હું શું કરતો હતો તેનાં કાંઈપણ ખ્યાલ વગર, શેહર તરફ ફર્યો.

મારો ઘેર ધણી પેલા દરજી, મને જોઈ બહુજ મગન થયા. તે કહેવા લાગ્યો, “તને મને તમારી બુનીઆદથી જાહેર થયા હતા તેથી હું તમારી ઘેર હાજરી જોઈ બહુ ધાસ્તી કરવા લાગ્યો, અને શું કરવું તેના મને કાંઈ વીચાર સુજ્યો નહીં. મને ફીકર થઈકે તમે કોણ હતા તે કોઈએ પકડી કાઢાડ્યું. તમારા પાછા ફરવાથી હું ખોદાના સુકર ગુજાડ્યું.” મેં તેના મારા વીશેની આતુરતા તથા પ્યારને માટે ઉપકાર માન્યો. પણ જે બન્યું હતું તથા હું મારી કોદારો તથા દારડાં વગર કાંય ગયો હતો તે તેને જાહેર કરવાની હીમત નહીં કીધી.

મારા ઓરડામાં હું ગયો જ્યાં મારી બેવકુફીને માટે મને પોતાને શરાપ દેવા લાગ્યો. હું મનસે બોલ્યો “જે મેં તલેસમ નહીં તોડ્યો હતો તેનો મારી તથા શાહાબડીની જાજો ખલલ પડવા જેવું કાંઈ હતું નહીં.”

હું આવા મારાં કુખના વીચારમાં હતો તેવામાં પેલા દરજી ઓરડામાં આયો અને કહેવા

લાગ્યો કે, “એક બુધો સખસ, જેને હું ઓરખતો નથી, તે તમારી કોદારી અને દારડાં લાચો છે અને તે કહેછ કે તેને જંગલમાંથી જતાં તે મલ્યા છે. તે વરી કહેછ કે તમારા સોખતીઆએ તેને જનાવીઉ હતું કે તમે અતરે રહોછ; તેથી જાવોને તેની સાથે વાત કરો, કારણ તે તમારાં વગર કોઈ બીજાને તમારો સરનજમ આપવા ના પાડેછ.”

આએ શખદો સાંભરી હું ફીકો પડી ગયો તથા ધુનવા લાગ્યો. મારી ફીકરનું કારણ પેલા દરજી પુછતો હતો તેટલાં ઓરડો ઉગડ્યો, અને પેલા બુધો બાહેર ઉભો રહેવાને રાજી નહીં હોવાથી મારી કોદારી તથા દારડાં લેઈ અંદર આયો. આએ માંણસ તે પેલા જન હતો, જે સાહાબડીને સારી પેઠે સજ કરવા પછે આવા છુપા આકારમાં આયો હતો. તે બોલ્યો “હું જન છું, તથા જનોના રાજી એબલીસની છોકરીના છોકરો થાઈછું; આએ તમારી કોદારી છેકે નહીં? અને દારડાંબી તમારાંજ કતી?”

શેહરાઝાડી ઉજરડું જોઈ મુગી રહી ગઈ. સુલતાને બીજા જોગીની વાત પુરી સાંભલવાનો ઠેડાવ હવે પડોજ કર્યો; તેથી તે બાકી બીજા દીને સાંભલવાના ઇરાડાથી ઉઠ્યો.

* એબલીસ અથવા દેજઅલ કોગન પરમાને, માણસીનો સત્તુ ગણાયછે; જેને આદમનો નાશ કર્યો હતો.

બીજા દીને દીનારઝાડીએ સુલતાનાને કહ્યું, “પ્યારાં બેહન, બેહેરખાંની કરી કહેકે શાહાબડીને પેલા જન શું કીધું.”

“હું તમારી અજબબીમાંથી તજાને મોકલાં કરવાને રાજીછું,” એમ કહી શેહરાઝાડીએ વાત આએ મુઆફક આગલ મલાવી:—

બીજા જોગી પોતાની વાત સરજી રાખી, જો-
બીડીને કેહવા લાગો, જેહરખાંન બાંનું, તે જીને
ઉપરો સવાલ મને પુછ્યા પછે જવાબની રાહ
જેવા પોતી ન રહો. તેને મને કમરમાંથી પ-
કડી, ચોરડામાંથી ઘસડી કાઢ્યો ને આસમાંન
તરફ ખ્યાંન ન થાય એટલી ઝડપથી લેઈ ચ-
ઢી ગયો, ત્યાંથી પાછો તે વીજલીની માફક પૂ-
ર્થીપર ઉતર્યો, જેને તેના પગ ચોકચાંથી ફાંતી
તરત જગા કરી આપી. અમે બને અંદર ગેપ
થઈ ગયા ને મને બહુલ જેહલમાં **અબનુશના**
ટાપુનો ખુબશુરત શાહજાડીની સનમુખ મે દીઠો.
પણ અફસોસ! મારી નજરે તે કેવી હાલતમાં
પડી! જે મેં દીકું તેથી માફ જીગર ફાંતફાંત
થવા લાગું. બચારી ગરીબ શાહજાડી પોતાનાં
લોહીમાં ગરકાવ થયેલી તથા તદન અધમુર્છ થ-
યેલી રહેતે ચેહરે જમીનપર પડેલી હતી.

“નાપેકાર ચોરત,” જીને કહ્યું, “આજેજ
તારો આસનાવ કે?” તેણીએ પોતાની બંધ
થતી આંખો મારીપર ફેંકી રહેતે ચેહરે કહ્યું,
“હું એને ચોરખતી નથી, મેં એને આજે ઘડી
સુધી અગત કધી જોયો નથી.”

જી—શું! તારી હાલની હાલતે તને પુ-
આહનાર એજછે; અને હજુ તું શું એને ચો-
રખતી નથી કરી કેહવાની હીમત કરેછે?

શાહજાડી—જે હું એને ચોરખતી ન
હોઈં તેપણ તું શું એનો નાશ કરવા શાફ મારી
પાસે જીકું બોલાવા માગેછે?

પેલા જીને પોતાની શમસેહર કાઢડી કહ્યું,
“વાર ત્યારે, જ્યારે તેં એને કધી આગલ દીઠો
જ નથી તો આજે શમસેહર લેઈ એનું શીર
ઉડારી નાંખ?”

શાહજાડી—અફસોસ! મારેથી એ કાંમ
કેમ બની શકે? મારી શખતી એટલીતો જતી
રહીછે મારે હાથ વતીકે હું ઊંચકી શકતી ન
થી; અને જે હું તે ઊંચકી શકતી હોઉં તોય-
પણ એક નીરઅપરાધી આદમીનો બન લેવા-
ને હું કેમ હીમત ચલાવી શકું, તેખી વરી જે
આદમીને હું ચોરખતી વતીકે નથી તેનોજ?

જી—આજે તારી મનાઈ મને તારા ગુ-
નાહને માટે ચોક્કસ કરેછે. પછે મારી તરફ ફરી
તે બોલ્યો, “અને તને શું એણીને ચોરખતા
નથી?”

શાહજાડીને આજે હાલતે પાંહચાડી, જે
જેવો તેણીએ મારો બચાવ કર્યો તેવો તેણીનો
હું બચાવ ન કરું તો મારા જેવો નીચ અને હેવા-
ન્યત ખસતતનો આદમી બીજા કોઈને ન હોય.
મેં તેટલા માટે જીને કહ્યું, “જ્યારે મેં હમના
સીવાય તેણીને આગલ કધીજ નહી નથી તો,
હું કેમ તેણીને ચોરખી શકું?” તેણે કહ્યું
“એમજે તો આજે સમસેહર લે અને એણીનું
માકું ઉડારી નાખ. એ હોકમ બજવાથી હું
તને છોડી દઈશ, કારણ ત્યારે મારી ખાતરી થ-
શે કે તેં એને હમના સીવાય આગલ કધી દી-
ડી નથી.” મેં સમસેહર હાથમાં ધરી કહ્યું, “દી-
લોબનથી.”

સેહરાજાડી—પણ જેહરખાંન ખાવીદ સુર્ય
ના દરશન થાયછે તેથી હું નામવરને પોતી રા-
ખવા માંગતી નથી.

સુલતાન મનશે બોલ્યો, “આજેતો અબજ-
ખી ભરેલા ખરેજ બનાવછે. આપણે કાલે જોય-
શું કે પેલા સાહજાડો એટલા ઘાતકી હતો કે
જીને હોકમ અમલમાં લાવે.”

રાત લગભગ પુરી થતાં દીનારાજીએ મુલ-તાંનાંને કહ્યું, “એહન, જો તમને ઊંઘ ન આવતી હોયતો જે વારતા તમા કાલે પુરી ન કરી શક્યા તે આગલ ચલાવો.” સેહરાજી બોલી, “વારૂ.” અને વગર વખત ખોવે તેને આંખે મુજબ બોલવું સહર કીધું:—

રી છંદગી બચાવ પોતાની દરકાર ન કરી તેજ માફક તેણીને માટે મારી છંદગીની હું દરકાર ન કરતો હતો તે દેખાડવાજ જે એમ કહ્યું. સાહાજી, તેણીપરના કુખ તથા જીલમ છતાં, મારો અર્થ સમજી ગઈ, અને જે તેણીએ મારે માટે ખુસી સાથે મરવાનો યેઠાવ કર્યો હતો તે

“તે ના પેકાર તરવાર ઉઘડી.” (ચર ૧૨૭)

ખીજા જોગીએ કહ્યું, ખાંતું, તમા એમના ધારતાં કે હું અખચુરાના ટાપુની ખુબસુરત સાહાજી સોડે, છનના ઘાટકી ફરમાન પરમાને, તેણીના જલાદ થવાને ગયા. જેમ તેણીએ મા-

પોતાના ચેહરાથી દેખાડી આપ્યું, તેમજ તેની ને માટે મારી છંદગી ખરબાદ કરવાને હું રાહ હતો તે માટે પોતાની ખુસી જાહેર કરી. એ જોઈ હું પાછો હત્યો અને તરવાર જમીનપર

ફકી દેહી જે જનને કહ્યું, “જે હું એક અ-
નળના આદમીનો જન લેઈને તેની આવી
એક આરત જે મોહતને કીનારે આવી રહી છે
તેના, તો દરેક આદમજાતની આંખમાં બહુજ
ધીકાર ભરેલા થઈ પડું. હું તારા કબજામાં
એટલે તારે ગમે તે તું મને કર; હું તારા ઘા-
ટકી હોકામને તાબે થઈ શકતો નથી.”

જનને કહ્યું, “તમે એક મારી સામે થનારો
અને મારી અદખાઈને માટે મને અપમાન ક-
રો છો; પણ હું શું કરી સકું તે તમને બંને
ખબર પડશે.” એમ કહી તે નાપેકારે તરવાર
ઊંચકી અને તે આરતનો એક હાથ કાપી ના-
ખ્યા કે જેથી માતર પોતાના બીજા હાથથી મને
છેલો સલામ કરવા જેટલોજ તેણીમાં માણુ રહ્યો
હતો. તેણીને જે આગલ લોહી ગયું હતું તેથી,
તથા આંખે જનના ઘાટકી કરમથી તે વધારે વે-
હવા લાગું તેથી તેણી ભાગ્યે જ પલ વધુ જી-
વી શકી હોય. એ દખાવથી હું બેસુધ થઈ ગયા.
જેવો હું હુસ્વાર થયો કે મેં જનને કાલવાલા
કરી કહ્યું કે મોઠની ધાસ્તીથી મને રીખાવે નહીં.
મેં કહ્યું, “હું જાતનો કંઈક જીવવાને તૈયાર છું
તેથી તે મારવાને વીલમ ના લગાડ, કારણ જે
મોઠી મેહરખાંની હું તારાથી ચાહું છું તે એજ-
છે.” પણ મારી માંગની કબુલ કરવાને બેઠલે

તે બોલ્યો, “જન લોકો પોતાને દગો કરનાર-
ના કેહવા હાલ કરે છે તે જ. તારી ઉપર જો
મને ઘણા શકે છે તે મારી લાજ લીધી છે, તો
પણ એ વીરો મારી પુર ખાતરી થઈ નથી.
જે મારી ખાતરી થાય તો તું હમનાજ મારી
નાખતે; તોપણ હું તને કાંઈમી શીક્ષા કીધા વ-
ગર ચુકશ નહીં, અને તને કુતરો, વાંદર કે કોઈ
બીજી પક્ષી બનાવી દેશ; તેથી તું કયા અ-
વતાર પસંદ પડે છે તે કેહ. એટલું હું તારી મ-
રજી પર રાખું છું.”

આંખે શબ્દો સાંભળી તેને થડો પાડવાની
મને જરા આસા આવી. હું બોલ્યો, “અંજો
જન, તારો ગોસો નરમ પાડ અને જે તું મા-
રી જીવંત ખતમ કરવા ચાહતો નથી તો જરા
વધારે સખી દીલથી મારી સામે ચાલ. તું મને
માફી બખસસે તો હું તારી દયા ભુલીશ નહીં,
કે જે પરમાણુ એક સદગુની આદમીએ પોતાના
એક પડોસી જે તેના કંઠે દુસમન હતો તેને
માફી બખસી કીધું હતું.” જન પુછ્યું, “તે બધે
પડોસીએ વચ્ચે શું બન્યું તે કેહ.” અને બો-
લ્યો કે જ્યાં લગન તે વાત પુરી થશે ત્યાંસુધી
તે ધીરજ ધરસે. જેથી જે તેને તે વાત કહી;
અને ખાંતું, જે તે વાત તમે આગલખી હું ક-
રીશ તો તમને પણ તે ગમત આપસે:—

એક અદખાં માણસ તથા જેની તે અદખાઈ

કરતો તેની વારતા.

એક મોહાઈ શેહરમાં જે જન પાસે પાસેના
ઘરમાં રહેતા હતા. એ બેમાંથી એક જનને બી-
જન માટે એકીતો અદખાઈ પેલા થઈ કે તે

બચારાએ તેથી દુર જઈ રહેવાનો વીચાર કીધો;
એણે સમજીને કે તેમના પડોસી હોવાથી પેલાને
અદખાઈ ઉપજતી હશે; કારણ એક વારે ઘડીએ

તે પેલાનું ઘણુંક કાંમ કરી આપતો. તે-
પણ તેણી અદેખાઈમાં કાંઈપણ ઘટાડો થતો
નહોં. એથી પોતાનું ઘર તથા સરસામાન વેચી
તેજ દેશની રાજધાનીમાં પેલો ભાગે મદ
જઈ રહ્યો ને ત્યાંથી ઘણી દુર ન હતી.
ત્યાં તેણે એક જમીનનો કટકો ખરી-
દ્યો ને શેહરથી આસરે અરધો કોશ દુર હતો.
તેનું ઘર મોટું હતું, જેની સાથે ત્રેદી જગા
અને એક ખુશનું માં બાગ હતો, જે બાગની
અંદર એક ઊંડો પરતલ કુવો હતો. એ ખરીદ
કર્યા પછે આએ બચારા પરમાણીક આદમીએ
દરવેસનો વેશ ધારણ કીધો, એવી આશાથી કે
પોતાનો વખત શાનતીથી ગુજરે, તેણે ઘરમાં
ઘણાક બીજાં ઔરકા કીધા અને થોડા વખત-
માં બીજા દરવેશો*ને સાથે લાવી વસાવ્યા. તે-
ના સદગુનોથી તે જલદી જાહેર થયો જેથી લો-
કો તેને માન આપવા લાગ્યા તથા શેહરના પ્ર-
મુખ સાથે તેને મીત્રાચારી થઈ. તુકમાં બધાં
તેને ચાહવા તથા માન આપવા લાગ્યાં. તેની
પાસે પોતા માટે બંદગી કરાવ લોકો દુરવેરથી
આવવા લાગ્યાં; અને જેઓ તેની પાસે આવતાં
તેઓ તેની બંદગીથી થયલા ફાયદાની તારીફ
એતર કરતા.

આએ નેક આદમીની આખર તેના
આગલાં વતનમાં જનાવાથી પેલા અદે-
ખાને બહુ ખેદ પેડા થયો, જેથી તેને પોતાનું
ઘર તથા કામકાજ છોડી દીધું અને પોતાના કુ-
શમનનો નાસ કરવાનો ઠેકાવ કર્યો. એ વીચાર-
થી પેલા દરવેશોના નવાં મઠમાં તે ગયો. તેના

આગલા પડોસીએ તેને ઔરખો અને ઘણી
માયા તથા આદરમાંનથી તેને ભેટયો. પેલા
અદેખાએ તેને જણાવ્યું કે તે કોઈ ઘણી અ-
ગતની બાબદ વીશે વાત કરવાને આચો હતો
અને જે તેના સીવાય બીજાના દેખતાં કરી ન
શકાય તેવી હતી. તે બોલ્યો, “આપણને વાત
કરતાં કોઈ સાંભરે નહોં માટે ચાલ આપરે
એકમાં જઈ ફરતા ફરતા ગોરતેગો કર્યે; અને
રાત પડવા આવેલીછે તેથી તારા બીજા બેગી-
ઓને પોતાનાં ઔરકાઓમાં જઈ આરામ કર-
વા ફરમાવ.” દરવેશોના આએ પ્રમુખે તેના
કલ્પા મુજબ કર્યું.

જ્યારે પેલા અદેખા આદમીએ પોતાને દર-
વેશની સાથે એખલો દીઠો કે પોતે તેની સાથે
વાત કરતો કરતો પેલા કુવા નજદીક તેને લેઈ
ગયો તથા ઉપર નીચે ફેરા ખાતાં તક સાંધી
એક આચકો મારી તેને કોઈ ન જોએ તેમ
કુવામાં ફેંકી દીધો. એ પછે મઠના દરવાજા-
માંથી કોઈ ન જાને તેમ નીકલી ચાલતો થયો
તથા પોતાને ઘર પોતે જે કાંમ કર્યું હતું તેથી
ખુશ થતો જઈ બેઠો; તેને મનસે ખાતરીજ
હતી કે તેનો કુસમન એ અવસરમાં પુરો થઈ
રહ્યો હશેજ; પણ તેના આએ વીચાર ખોટો
પડ્યો.

શેહરાઝાડીથી વધુ બોલાઈ શકાયું નહોં કા-
રન પોહોર ફાટો હતો. સુલતાનને પેલા અદે-
ખાને માટે બહુજ કેહર ઉપજ્યો તથા મનમાં
વીચારવા લાગ્યો કે, “હું દીલોજનથી ચાહું છું કે
પેલા નેકખતન કાંઈ નુકશાન થયું ન હશે.
હું કાલે સાંભરવાની આશા રાખું છું કે તે સરવ
કૃપાહું બાપ તેની આએ મુસકેલીમાં ભુલી ગયો
ન હશે.”

* દરવેશ, ટુરકી અથવા ઈગ્ની બેગીને કહેછે,
જેઓ પોતાને બહુ મીસકીન કેહવાડે તથા એકાંત
વાસમાં પોતાની જાંઘી ગુજારેછે.

બીજી સહવાર પડતાં દીનારજાડી બોલી,
“જો ઊગથી તમે ખલાસ થયાં હોયતો, મીય
બેહન, મને જનાવો કે પેલા નેક દરવેશ
કુવામાંથી સહીસલાંમત બાહરે નીકલ્યો કે શું?”
સેહરાજાડી “હું” તેજ કરું છું:—”

પેલા બીજા જોગીએ કહ્યું, આએ ખંદન
કુવામાં પરીયાં તથા જીન વસ્તા હતા જે ખ-
તાવ આએ મઠના ધનીના ખંચાવનો આધાર
થઈ પડ્યો; કારણ તેઓએ એને જીલીને પડતો
ખંચાવી લીધો, અને કાંઈપણ ઈજ્જત થવા વગર
કુવાને તલ્લે લેઈ ગયાં. તેને લાગું કે પોતાની
પડતી વખતે કાંઈ ખુદાઈ મદદ હતી, નહીં ત-
રકે તેના ચુરેચુરા થવા જોઈએ. પણ પેલા
આસમાંની લોકો તેની નજરથી છુપા રહેવાને
લીધે તેના કોઈ દીઠામાં આવ્યું નહીં; પણ તેને
તરતજ એક અવાજ કાઠિ પડ્યો, “તમેને ખ-
બરછે કહ્યો માહન પુરૂષ આપણી વચ્ચે?” બીજા
અવાજે જવાબ દીધો, “નહીં.” તેથી પેહલાએ
ઉતર વાલ્યો, “ત્યારે હું તમને તે કહું છું. આએ
સખસ પોતે જે શેહરમાં રહેતો હતો ત્યાં એક
તેના પડોસી, (જેને એને વીશે અદેખાઈ ઉપ-
જતી), તેથી દુર રહેવા આએ ઠેકાણે આવી વ-
સ્યો. અતરે એને એટલું તો માંન મલવા લાગું
કે આજરોજે પેલા અદેખા એના કાંતો કાઢાડવા
અતરે આયો. તે પોતાની મતલબમાં આપણે
જો એને ખંચાવી લેવા અતરે ન હોતે તો પાર
પડ્યો હતો. વાર આપણે એવા એક પરમાંનીક
આદમીને ખચાવામાં ઠીક કર્યું કની, કે જેની

આખરે એટલીતો ખુલંછે કે પાસેના શેહરમાં-
થી સુલતાંન પોતાની દરબાર છોડી કાલેરોજે પો-
તાની બેઠી ઉપર એના આશીરવાદ મેલવવાને
આવનારછે?” બીજો અવાજ વાલ્યો, “સાહા-
જાડીને દરવેશના આશીરવાડ લેવાને શા સાર
ગરજ પડી?” તેને પેહલાએ જવાબ દીધો, “ત-
મેને ખબર નથી કે તેના આંગમાં **દીમદીમ**
નો છોકરો **મએમુન** જીન ભરાયોછે, તથા
તેણીની ઉપર આશક થયોછે? પણ મને ખ-
બરછે કે દરવેશના આએ મુખ્ય તેને કેમ સા-
રી કરશે; એ વાત ઘણીજ સેહલીછે તેથી ત-
મને તે હું સમજાઉં છું. એના મઠમાં એક કા-
રી ખીલાડીછે જેની પુછડી ઉપર અરબી શીકા
જેટલું એક સરદ ચકરકુછે; માતર તેને એ સ-
રદ જગામાંથી સાત ખાલ કાઢાડી તેના ધુવે
સાહાજાડીનાં માઝાને આપવો એટલે તરતજ તે
સારી થશે, તથા દીમદીમના છોકરો મએમુન તે-
નીને છોડી દઈ કધી પાછો પાસે આવવાની હી-
મત કરશે નહીં.” આએ જીન અને પરી વ-
ચેની વાત સઘલી પેલા દરવેશના સરદારે સાં-
ભરી લીધી કે જેઓ ખાકીની આખી રાત મુ-
ગા રહી ગયાં. બીજે દીને સહવાર પડતાંજ તેને
જેવું ઉજરડાંથી સઘલું દીસવા લાગું કે એક છેદ
પેલા દરવેશની નજરે પડ્યું જેમાંથી તે સેહલા-
ઈથી બાહરે નીકલી શક્યા.

બીજા દરવેશો જે તેની સાંધમાં નીકલ્યા હ-
તા તે તેને જોઈ ખુશી થયા. તેને તેને આ-
ગલે દીવશે પોતાને મલવા આવેલા પેલા દુધ
આદમીના કરતુકનો હવાલ તુકમાં કહી સંભળા

વ્યો, અને પોતાની જગીઆએ ગયો. થોડા વખત પછે, પેલા છન તથા પરીઆઆએ જે કરી બીલાડી વીશે વાત કીધી હતી, તે હમેસ માફક પોતાના ધની આગલ રમવાને આવી. તેને તેણીને પકડી લેઈ પેલા સફેદ ચકરડાંમાંથી સાત બાલ કાઢાડી લેઈ પોતા પાસે એક ગમ મુકી રાખ્યા. સુરજ ઉગતાંજ સુલતાન જે પોતાની સાહાજાડીને તંદરેસ્તી મલેલી જવાને બહુજ ખતી હતો, તથા જે માટે એકે ઉપાય જેથી તેણીને સાફ થાય તે કરવાને બાકી મુકતો ન હતો, તે મઠના દરવાજા આગલ આવી પોહિંચ્યો. તેને પોતાના નેગેહબાનેને ચોખવાને ફરમાવ્યું ને પોતે પોતાના મુખ્ય અમલદારો સાથે અંદર ગયો. દરવેશો તેને પુશકલ માન સાથે મથ્યા.

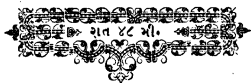
સુલતાને તેમના વડાને એક ગમ લઈ જઈ કહ્યું, “નેકબખત શેક* મારા અતરે આવવાના સખખથી કદાચ તમે વાકેફ તો હશેજા.” તેને અદબ સાથે જવાબ દીધો, “હા, શાહેબ, જો હું બુલતો ન હોતિતો સાહાજાડીના દરદને માટે આએ જોઠા માંનને હું પોહિંચ્યોછું.” સુલતાને બોલ્યો, “તેજ મારી આવવાની મતલબછે. જો તમારા આશીરવાદથી તેણીને દસ્ત કરસોતો મને નવી છંદગી મલેલી હું સમજુસ.” તે નેક આદમીએ જવાબ દીધો, “જો તમે નામવર તેણીને અતરે બોલાવશે તો તે કીરતારની મદદથી તેણીનું દરદ દૂર કરવાની હું આશા રાખુંછું.”

સાહાજાડાએ બહુજ પુશીમાં આવી જઈ તેણીને તુરત તેરવા જોકલી; જેની થોડાવારમાં પુશકલ બાંડીએ સાથે આવી પોહિંચી. પણ પુરખો નાખેલા હોવાના સખખથી તેણીના ચેહરે જનાતો ન હતો. દરવેશના વડાએ તેણીના

માઠાં ઉપર એક અફરજાંની ઉધાવીઈ, તથા તેપરના અતસ ઉપર જેવા પેલા સાત બાલ નાખ્યા નહીં કે. દીમદોમનો બેઠો છન મએમુન જોઠે ચીચીયારી પાડી કોઇને દીસ્યા વગર સાહાજાડીને છોડી ગયો. એ ઉપરથી તેણીએ પોતાનો પુરખો ખસેદી નાખ્યો અને પોતે કાઠાં હતી તે જેવા ઉઠી ઉભી થઈ, તથા બોલી, “હું કાંહાંછું, મને અતરે કોણ લાયું?” એપરથી સુલતાને બેહદ પુશી થઈ તેનીને છાતીસે દાખી તથા તેનીના રૂખસારા ઉપર બોકી લીધી. તેને પછે દરવેશના પ્રમુખનો હાથ ચુમ્યા ને પોતાના સરદારોને પુછ્યું, “જે રખસે આએ રવેશ મારી બેઠીને જીવતદાન બખચું તેને શું ધનામ તમે આપવાને ભલામન કરોછો?” તેએ બધા એકજ અવાજે બોલ્યા, “એણીની સાથે એ દરવેશના નેકા કરી આપવા જોઈએ.” સુલતાને કહ્યું, “તમે મારા મતને એક મલતાછો, અને આએ ધડીથી હું એને મારો જમાઈ કરી લેઈ છું.” થોડો વખત પછે જોઠો વજીર મરી જવાથી સુલતાને એ જગ્યા પેલા દરવેશને આપી. સુલતાને પોતે પણ એ પછે પોતાના કોઈ છોકરો વારસ દાખલ મુક્યાં વગર મરન પાંગ્યો; જેપરથી ધરમજુરએ તથા ઉમરાવોએ મસલત કરી પેલા નેક મરદને એકમતથી પોતાના સુલતાને દાખલ કયુલ રાખ્યો.

જેરકું દીસવાથી સેહરાજાડીને વાત અધુરી મુકવાની ફરજ પડી. સેહરીઆરે પેલા દરવેસે તાજ મેલવ્યું; તેને લાયકનો તેને ધાર્યો, પણ બાણવાને અધીરો બન્યો કે આનેથી પેલા અદખો પોતાની ફસમનદમાજ ચુવો કે નહીં; તથા બાકી રહેલું બીજી રાતે સાંભરવાની તુરાદધી તે ઉઠ્યો.

* દરવેશના વડાને શેક કરી કહેછે.

સેહરાઝાડીને તેણીની બેને ઉઠાડીઆથી કહ્યું
“ખીન્ન જોગીએ પોતાની વારતા આએ મુઆ-
ફક આગલ ચલાવી:—”

તે પરમાણીક દરવીસ, પોતાના સસરાના ત-
ખત ઉપર આવ્યાં પછે એક દીવસે તેની દર-
બાર સાથે જતો હતો ત્યારે પેલા અદેખા આ-
દમીને લોકોનાં તોલાં વચે ઉભેલો દીકો, જે ઉ-
પરથી પોતાની સાથે આવેલા એક વજરને બો-
લાવી તેના કાંણમાં કહ્યું, “દાડ, પેલો આદમી
તું ઉભેલો જોયછે તેને તેડી લાવ; પણ ખબર
દાર તેને ગભરાવતો ના.” વજરે હોકમ ખબ-
વ્યો, અને જ્યારે પેલા અદેખાને સુલતાન હ-
જુર ઉભો કર્યો ત્યારે સુલતાને તેને કહ્યું, “દા-
સ્ત, તુને જોઈ હું ઘણાજ મગન થયોછું.” પછે
પોતાના એક સરદારને બોલાવી હોકમ કર્યો, “જ-
લદી જઈ, આએ માણસને મારા ખબનામાથી
સો મુનાના સીકા આપ. તે સાથે એને સઉથી
કીમતી વેપારની જનસોના વીસ ભારા વખાર-
માથી આપ, તથા એને ઘેર સહી સલામત પોં.
હાંચવા પુરતા પેહેરેગીરિને સાથે જોડલજે?” આ-
ટલો હોકમ કર્યા પછે તેને પેલા અદેખા આદ-
મીને સલામ કીધી અને પોતે આગલ વધ્યો.

અખનુશના ટાપુની સાહાજાડીને મારીનાખ-
નાર જીનને આએ વાત કહી રહ્યા પછે હું તે,
તેને પોતાને લાગુ પાડી બોલ્યો, “અરે જીન,
તેં જોયું કે આએ સખી સુલતાને પોતા તરફ
ચલાવેલી તેને મારી નાખવા જેવી ખરાબ ચાલ
તરફ જોયાં વગર તેને દયા સાથે બેતથો ને મેં

કહ્યું તેમ ખબનાથી ભરપુર કરી તેને પાછો
વાલ્યો,” તુંકમાં મારેથી ખન્યું તેટલી આજુજી
કરી મેં તેનેથી માફી ચાહી, પણ તેનામાં
દયા ઉપજવી શક્યો નહીં. તેને મને કહ્યું,
“તારી જીંદગી ખચાવા સીવાય હું વધું તાહારા-
તરફ રહેમ કરી શકનાર નથી. એવું તું કદીખી
નો ધારતો કે તુંને જેવો આચોછે તેવો પાછો
ફરવા દેઈશ; મારી જીંદગીના જોરથી હું તને શું
કરી સકીસ તેના સ્વાદ તું જલદીથી ચાખસે.”
એટલું કહી તેને મને મજબુત પકડીચો અને
મેંહેલના મેહરાબદાર છાપડાંમાંથી, (કે જેને તેને
જવાને તુરત રસ્તો કરી આંચો હતો), તે બાહર
નીકલ્યો. મારી સાથે તે એટલોતો ઊંચે ઉડ્યો
કે પૃથ્વી મને એક નાહના વાદલાં જેટલી દખા-
વા લાગી જ્યાંથી વીજલીના જેટલી જડકથી તે
પાછો એક પાહાડ ઉપર ઉતર્યો.

તેને એક મુડીભરી ધુલ લીધી, અને કાંઈકે
બડબડી મારીપર ફેંકી, પણ જે તે બોલ્યો તે
હું સમજી શક્યો નહીં. પછે તેને કહ્યું, “મા-
ણસનો આકાર બદલી તું એક વાંદર બની જા.”
એટલું કહી તે તરત જોપ થઈ ગયો, અને હું
એક અનજની જગાપર દુખમાં ગરકાવ તથા
મારા બાપના મુલકની પાસે કે તેથી દુર હતો
તે જાનચા વગર, એક વાંદરના આકારમાં મને
જોવા લાગો.

હું પાહાડપરથી નીચે ઉતર્યો તથા એક મે-
દાન ઉપર ચાલવા લાગો, કે જે પુરું કરતાં મને
એક માસ થયો; તે પછે એક દરયા કીનારા

અને પેલાં વાહાન તરફ હલેસાં મારવા લાગે. (સફ ૧૩૨)

આગલ હું જઈ પોહિંતો. દરચો ઘણા સાંત હતો તથા મારેથી તરાણ માઈલને તફાવતે એક વાંહાન આવવું મેં દીકું. આવી તક હાથથી જતી ન ચુકવાને મેં એક ઝાડીની મોટી દાંખલી ભાંજી, તે કીનારે લેઈ ગયો તથા તેની ઉપર બને હાથમાં એકકી હલેસાંને માટે લાકડી ધરી સવાર થયો.

આંખે પરમાણે મેં દરીઆવમાં જોકાવું અને પેલાં વાહાન તરફ હલેસાં મારવા લાગો. જ્યારે હું તે લોકોની નજીક જઈ પોહિંતો એટલે તે વાંહાનપરના ખલાસી તથા ઉતારઆ તુતકપરથી આવો એક અજાણ્ય દેખાવ જોઈ ઘણું આશ્ચર્ય થવા લાગા. થોડાવારમાં હું વાહાનની બાજુમાં જઈ પોહિંતો અને એક દારકું પકડી વાહાનપર ચઢી ગયો; પણ મારેથી બોલાવું નહીં હતું તેથી હું ઘણા ગુચવનમાં આવી પડ્યો; અને જે નવી ધાસ્તીમાં હું આવી પડ્યો હતો તે પેલા જીતના સ્વાધીનથી ખચે તે કરતાં કાંઈ પણ પ્રકારે ઝોછી ન હતી.

વાહાનપરના વેપારીઓએ વીચાર્યું કે જો મને વાહાનપર રેહવા દીધો તો કાંઈ મુસાફરીમાં હુરખત થવા વગર રેહશે નહીં. એપરથી એકે કહ્યું, “હું એને એક લાકડાંના ફતકા મારી ફેંકી દેશી;” બીજા બોલ્યો, “હું એને એક તીરથી વીધી નાખું;” ત્રીજાએ પોતાનું મત આપ્યું કે, “આપણે એને પાછો દરયામાં ફેંકી દેશીએ.” આંખે બધામાંથી એકએ પોતાનું કહ્યું બજાવ્યું હતું, પણ હું કપતાં આગલ દોડી ગયો; તથા તેને પગે પડી તથા તેનું પેહરન પકડી કાલાવાલા કરતો હોશીં તેમ ઉઘો. મારી આંખમાંથી પડતાં આંસુ જોઈ તેને દયા આવી. તેને મને પોતાના આસરા તલે લીધો તથા મને પોસવાડી સઘલાંઆને દમ ભરાવીને કહ્યું કે જે બી મને હાથ લગાડશે તેને તે સખત શીક્ષા

કર્યાં વગર રહેશે નહીં. મારી તરફથી, જોકે મારેથી બોલી ન શકાતું હતું તો પણ મેં મારામાં બનતી તબીબ કરી તેનો આભાર માન્યો.

પડી ગયેલા પવન હવે પાછો ફરકવા માંડ્યો. એકજ બાબતનો પવન પચાસ દાહાડા લગત લાગેો જેથી એક મોઢાટા શેહરનું હૃદય ખંદર કીધું. એ શેહરની વસ્તી મોટી હતી તથા એ શેહર મોટા વેપારી મથક સાથે એક મોટી શેહરનાતની સંબંધાની હતું.

અમારાં વાહાનની આસપાસ અગતીત માછવા ભરી લોક ફરી વધ્યાં, કે જેઓમાનાં કેટલાંક હમારાં સહીસલાંમત પોહાંચવાથી પોતાના દેસ્તાને મુબારકબાદી આપવા, અથવા તો જેઓ જે શેહરથી વાહન ઉપડ્યું હતું ત્યાં હતાં તેની ખિરઆદીઅત પુછવાને, અથવા આવા એક લાંમખી મંજલથી આવેલાં વાહાનને જોવા આવ્યાં હતાં.

તેઓ મધે સુલતાંનનાં નાંમથી વેપારીઓ સાથે કાંઈક વાત કરવાને કેટલા સરદારો હતા. વેપારીઓના તેઓની આગલ બેગા થવા પછે એક અમલદાર બોલ્યો, “હમારો નામવર સરદાર સુલતાંન તમારા સહી સલાંમત આવી પુગવાથી ખુશી થયોછે, અને તેને તમોને અરજ કરવા કહ્યુંછે કે તમોમાના સર્વઓએ આએ કાગજ ઉપર થોડીક લીટી લખવાની તસદી લેવી. તમોને આએ માંગનીની સમજ પડે માટે મારે તમોને જનાવવું જોઈએ કે હમારો પેહેલો વજર જાહેર કાંમકાજમાં પોતાની હુશીઆરી ઉપરાંત ઘણાજ પુરવીન લખનાર હતા. એ સરદાર થોડા દીવસ થયા મરણ પાંચોછે. એ બનાવથી સુલતાંન બહુજ ગમગીન થયોછે; અને જ્યારેખી તે તેના લખાંન જોતો તારે અજબજબ થયા વગર રહેતા ન હતા; તેથી તેને કસમ લીધાછે

કે તેની ખરાબર બીજા કોઈ હુસ્થાર લખનાંર ન મલે ત્યાં સુધી તેની જગાએ બીજા કોઈને નેમવો નહીં. એ માટે ઘણાકોએ પોતાની હુસ્થારીના નમુના સુલતાંન આગલ ધરયા પણ આખાં રાજ્યમાંથી કોઈ પણ મરનાર વજરની જગા રાખવાને લાયક મલી શકતો નથી.”

જે જે વેપારીઓ એવું ગુમાંન રાખતા હતા કે તેવો લખવાની બાબદમાં હુસ્થારી ધરાવતા તેઓએ જે તેમના ધ્યાનમાં દસ્ત આવ્યું તે લખી આવ્યું. તેઓએ પુરૂં કરવા પછે જે આગલ જઈ પેલા અમલદારના હાથમાંથી પત્રક લીધું. પણ બધા લોકો, તેમાં મુખ્ય કરી વેપારીઓ, ખુબ પાડી ઉઠયા, “અરે એ ફાદી નાખસે; નહી તો દરયામાં ફેંકી દેશે.” પણ જ્યારે તેઓએ જોયું કે જે ખરાબર ધપથી પત્રક ધરયું અને લખવાની નીસાંનીથી રજા માગી, ત્યારે ધાસ્તીને બદલે તેઓ અજબજબીમાં પડ્યા. કપતાંને વળી ફરી મારી પક્ષ ખેંચી, કહ્યું, “એજે કરે તે કરવા દા; એને લખવાદા. જો એ કાગજપર ગસાં પાડશેતો હું વચન આપુંછું કે હું તરત એને શીક્ષા કરીશ. પણ બીજા હાથ ઉપર જો એ ખરાબર લખશે, કે જેમ એ જરૂર કરશે એવી મારી ઉચેદછે કારન એવો સમજી તથા હુસ્થાર વાદર મેં હજી જોઈ નથી, તો હું તમો સધલાં દેખતાં જાહેર કરુંછું કે હું એને મારો દતક કરી લઈશ. મારી પાસે એક વાંદર હતો તે એને અરધે લાગે હુસ્થારી ધરાવતો ન હતો.” કોઈ મારી વચે ન આવવાથી મેં કલમ લીધી અને અરખીમાં વપડતા છ ધપના અક્ષરે છ જતની જીદી જીદી કવીતાઓમાં સુલતાંનની તારીફ લખી. વેપારીના અક્ષરથી મારા અક્ષર વધુ સરસ હતા એટલુંજ નહીં પણ હું હીમતથી કહુંછુંકે તેવા તે દશમાં કોઈના કધી દીધામાં પણ ન આયા હશે. મારાં લખી રહેવા પછે તે

મલદારો તે પત્રક સુલતાન પાસે લઈ ગયા.”

સેહરાઝાદીની વાત આતલે વેર આપવા પછે ઉઝરકું થયું, તોણીએ સેહરીઆરને કહ્યું, “સાહેબ, જો મારી વાત આગલ ચલાવા દેશોતો જો

ત્રે કહ્યુંછે તે કરતાં વધારે અબજએબ ખનાવોથી તમને ગમત આપીશ.”

સુલતાને વાત પુરેપુરી સાંભરવાનો ડંઙવ કર્યો હતો તેથી વધું બોલ્યાં વગર ઉઠી ગયો.

બીજે રોજ દીનારઝાડીએ ઉઝરકું થવા આગમન ઉઘવાથી પોતાની બેઠનને હાંક મારી કહ્યું, “બેઠન, જો તમે જાગતાં હોવોતો પેલા વાંદરાને પછે શું કરવામાં આવ્યું તે કહો. મારી ખાતરીછે કે આપણો નામવર સુલતાન પણ મારી માફકજ તે સાંભરવાને આરબુમંદ હશે.”

સેહરાઝાડી—તમારી બનેલી હોશ હું જાલી પુરી પાડીશ.”

“બીજા જોગીએ પોતાની વારતા આજે પર્માણે આગલ ચલાવી:—”

સુલતાને મારા સીવાએ બીજા કોઈનાં પણ લખાંન તરફ નજર કીધા વગર પોતાના અમલદારોને ફરમાવ્યું, “મારા તબેલામાંથી સઠથી સરસ ઘોડો લેજો તથા તેપર સઠથી કીમતી સાજ નાખો અને એક ઉમદા જરરીન સાચો, જેને આય લખ્યુંછે તેને પેહરાવી, મારી પાસે લઈ આવો?” આજે હોકમ સાંભરી પેલા સરદારોથી હસકું દાખી સકાયું નહીં. સુલતાન આજે તેઓની બેઠનની માટે ગુસ્સે થયા; તથા જો તેઓએ તરત બોલાસો ન કર્યો હતોતો તેઓને તે સખ્ત શીક્ષા કરતે. તેઓએ કહ્યું, “સાહેબ, તમે નામવરની પાસે આજે ઘણીજ બેઠનખાલીથી દરગુજર ચાહીએ છીએ; કારણ આ દસ્તખત કાંઈ કોઈ આદમીના નહીં પણ એક વાં-

દરનાછે.” સુલતાન બોલી ઉઠ્યો, “તમે શું બોલોછો, શું આજે અતી શુદ્ધ લખાંન કોઈ માણસનું કરેલું નથી?” તે સરદારોએ ઉતર વાલ્યો, “નહીં સાહેબ, હમા તમે નામવરને પુર ખાતરી સાથે જનાવાની રજા લેછોએ છીએ કે જે હમારાં દખતાં એક વાંદરે લખ્યુંછે.” સુલતાન આજે સાંભરી એટલો તો અબજએબ થયો કે તેને મને જોવાનો ઘેડાવ કર્યો અને તે માટે બોલ્યો, “જાઓ, મારો હોકમ બજા લાવો, અને તે અબજએબ વાંદરને મારી આગલ લઈ આવો?”

પેલા અમલદારો વાહાંગુપર પાછા આવ્યા તથા સુલતાનનો હોકમ કપતાંને દેખાડ્યો, જેને જવાબ દીધો, “સુલતાનનું ફરમાન મારે માટે ચડાઈલું.” એપરથી તેઓએ તેઓ સાથે લાવેલ કીમતી જોએ મને આધારચો તથા કીનારે લેઈ જઈ ત્યાંથી ઘોડા ઉપર બેસાડ્યો; એજ વખતે સુલતાન મેહલમાં મારી રાહ પુષકલ દરબારીઓ સાથે, મને માન આપવા તેમને એકથા કરી, જોવા લાગો.

સરઘસ ચાલવા લાગું. મને જોવાને શેહરના દરેક ભાગોમાંથી દરેક પદવીના લોકોના તોલે તોલાં બંદર ઉપર, જાહલામાં, જાહેર મકાનોમાં, બારીએ, અગાસીપર, તથા હવેલીઓમાં એકથા મધ્ય; કારન વાત કરતાંમાં સુલતાને

પોતાના ત્રીસ વજર દાખલ એક વાંદરને પસંદ
કર્યોછે એવી વાત સઘલે પંથરાઈ ગઈ હતી. લો-

ખેં શેહનશાહને તખ્ત ઉપર પોતાના ઉમ-
રાવો વચે ખેડેલા દીઠો. મેં તરણુ વખત ખહુજ

તેઓએ કીમતી જામી અને એધારવો.....તથા પોણ ઉપર બેસાડ્યો. (સફ ૧૩૪)

કોની અજાણખીના કાંન ફારી નાખે એવા પો-
કારો વચેથી તેમની નજર આગલ થઈ હું સુ-
લતાનનાં મેહલ આગલ આવી પોહ્યાંચો.

નમી કુનસ ખજવી, પછે ગુહલુમંદીએ પડી તેનાં
આગલની જમીન ચુમી; અને વાંદરની ચુઆરકે
ખેડો. સઘલી દરબાર અને અજાણખી સાથે જો

વા લાગી, તથા સઘલા આશચર્ય થતા કે સુલતાનને કેવી રીતે માંન આપવું એ એક વાંદર કેમ સમજવા લાગ્યા. તેજ પરમાણુ સુલતાનની પોતાની પાણુ અબ્બાસીની હદ રહી નહીં. તું-કમાં કહુંતો એ આંખે સાથે મને વાચા હોતો સુલતાનને આદરમાં આપવાની સઘલી ક્રીયા પુરી પડી હતે; પાણુ વાંદરને યોલતાં કધી આવડતું નથી, અને હું માનસને વાંદર બનેલો હતો તોપણ મારેથી વાત થઈ શકતી ન હતી.

સુલતાને દરબાર ખરખાસ્ત કરી અને તેની સાથે તેનાં મુખ્ય નોકરો, એક બુવાન ગોલાંમ તથા મારા સીવાએ બીબુ કોઈ રહ્યું નહીં. દરબારનાં ઓરડામાંથી તે પોતાનાં ખાંનગી દીવાનખાણમાં ગયા કે જ્યાં તેને ખાંતું મંગાવ્યું. ટેબલ ઉપર પોતે બીરાજ્યાં પછે તેને મને ઇસારત કરી પોતાનાં સાથે જમવાને ફરમાવ્યું. મારી તાબેદારી દખાવવાને મેં તેની સાચીની જમીન મુમી, તથા ઉઠી, ટેબલ ઉપર બેઠા, અને અદબ તથા સહુકથી ખાવા લાગ્યા.

ટેબલ સાફ થાય તે આગમજ મેં એક લખવાની પેટી બેઠા, જે મારી આગલ ધરવાને મેં અસારત કરી. તે લાયાં પછે એક ફલ ઉપર મેં મારાપરનો ઉપકાર સુલતાનને બેહતમાં લખી આપ્યા. મેં તે ફલ તેની આગલ ધરવાથી તે વાંચી પોતે બહુ ખુશી થયા. ટેબલ સાફ કર્યા પછે તેને માટે એક જાતના શરાબ આપ્યા જેમાંથી તેને મને પણ આપવાનો હોકમ કર્યો. તે મેં પી જઈ ગલાસ ઉપર બીજી કેટલીક બેટો, હું જે હાલતે મારી ઉપર પડેલા ગજબા પછે હતો, તે મતલબની લખી. સુલતાને તે વાંચી કહ્યું, “જે એક માનસ આટલું કરી શકેતો પોતાની જાતમાં તે સઉથી મોટો ગનાય.” સુલતાને પછે મેં તેને પાવ્યું મંગાવ્યું, અને મને અસારત કરી પુછ્યું કે હું તે રમી જાનતો હતો તથા

તેની સાથે તે રમવાને સક્તીવાન હતો. મેં જમીનપર યોસા લીધો અને મારો હાથ મારાં માંમાં ઉપર મુકી જનાવીર્ગી કે એ માંન બે વવાને હું તૈયાર હતો. તે પેહલો દાવ વા, પાણુ બીબા અને તરોજ દાવ હું જીત્યો; અને મને માલમ પડ્યું કે મારી જીતથી તે જરા ગોસે થયો હતો, તેથી મેં એક બેહત જોડી તેમા જનાવ્યું કે બે લસકરો આપ્યા દાહારો ઘણાજ બેસથી લડેછે પણ સાજ પરતાં પોત પોતામાં શુભેહ કરી લડાઈનાં મેદાનમાં રાત ખુશી થી ગુબરેછે.

વાંદરોની હુશીઆરીનાં જે જે નમુના મળ્યા હતા તે બધાને ધાંકી નાખે એવા બનાવો મારેથી જોવાથી, એ સઘલી અબ્બાસી પોતા સાથે બીજાને દખાવવાને તેને ઘેડાવ કર્યો. એ સુલતાનની એક બેટી હતી કે જેનું નામ **ખુબશુરત બાતુ** કરી હતું; એનીની ખીદમતમાં સઘલા નોકરોનો સરદાર, જે ત્યાં હાજર હતો તે હતો, જેને સુલતાને ફરમાવ્યું, “જ તથા તારી, સાહાજાડીને યોલાવી લાવ. મારી ખુશીકે મારી જોજમાં તે પણ ભાગ લેએ.”

તે જાને તુરતજ સાહાજાડી સાથે પાછો આવ્યા, કે જેનીએ મોહ ઉપર ખુરખો નાખ્યા ન હતો; પણ ઓરડામાં દાખલ થતાજ તેણીએ પોતાનું મોહ ધાંકી દીધું અને સુલતાનને કહ્યું, “સાહેબ, તમે નામવર એટલી ભુલ કેમ કરોછો. મને ઘણી અબ્બાસી લાગેછે કે તમારે મને માણુસોની મંડલી વચે યોલાવીએ.” સુલતાને બોલ્યા, “કેમ દીકરી! તું બોલેછે તેના કાંઈ વીચાર કીધો; અતરે તારો સરદાર, આંખે નાંધેલા ગોલામ અને મારા સીવાય બીબુ કોઈ નથી, કે જેઓને તારો મેહરો જોવાની છુતછે; તે છતાં વરી તું ખુરખો નાખી દેછે, અને તુંને તેદાવી માટે મને થપકો આપેછે.” સાહાજાડીએ જવાબ

